

CAMPINIA

DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKACHIVARIAAT
NOORD-KEMPENLAND

1e jaargang
nummer 1
april 1971

Redactie: W. Klaasen, archivaris
Redactieadres: Torenstraat 1, Oirschot
Telefoonnummer: 04997/1424, toestel 001

De prijs voor een abonnement bedraagt f. 4,50 per jaar, te storten op postgirorekening 1069032 van de gemeente Oirschot met vermelding van CAMPINIA.

Uitgeversrecht: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

N.B. Op schriftelijk verzoek kan toestemming tot overname worden gegeven.

TEN GELEIDE .

In een even eenvoudige als hartelijke sfeer is vanmorgen hier in Oirschot "officieel" de stencilmachine gaan draaien voor de eerste pagina van "Campinia": toespraakje van de assistent-archivaris, druk op de knop door de archivaris, n applausje van het hele gezelschap, een glaasje geestrijk vocht voor alle medewerkers, een voorjaarsboekje voor en een dankwoord van de archivaris.

Het was, meen ik, zinvol om dat samen zo te doen, want het verschijnen van "Campinia" is waard om gevierd te worden.

Eerste doel van "Campinia" is immers, alle historische materialen, zoals die in de keuken van het streekarchief gewassen en bereid zijn, op tafel te zetten voor iedere liefhebber.

Het is dan de zaak van iedere consumerende tafelgast, en dat zijn er nu reeds zo n kleine tweehonderd, in de geboden pure spijs of drank precies datgene te proeven, waarom hij of zij gast aan deze tafel is geworden.

Mogen er zeer veel tafelgenoten van de gevarieerde spijzen en dranken genieten, die op de "Campinia"-dis zullen worden geserveerd!

"Chef de cuisine" Klaasen zij geprezen, zijn "aides de cuisine" verdienen lof.

Oirschot, 2 april 1971

Mr. H.K.J.M. Cappetti

voorzitter streekarchiefkommisssie Noord-Kempenland

INHOUD

Inleiding

Veldhoven

Enige facetten uit Veldhovens verleden
door W. Klaasen

De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem
door W. Klaasen

De vergaderingen van schepenen, burgemeesters, armmeesters, zettters en notabelen van de in
de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem verenigde dorpen
door W. Klaasen en L.P. van der Mierden

Oirschot en Best

Het jaarkeurboek van de Vrijheid en Heerlijkheid Oirschot-Best
door W. Klaasen

De Oirschotse oorkonden van 1311 - 1791
door W. Klaasen

Best

Toponymische aantekeningen
door W. Klaasen en L.P. van der Mierden

Ecclesia Sancti.Odulphi
Door W. Klaasen

Oirschot

Huizen en hun bewoners te Oirschot van de zeventiende tot de twintigste eeuw
door W. Klaasen en C. Scholten

INLEIDING

Met genoegen mogen wij U hierbij aanbieden de eerste aflevering van ons driemaandelijks blad "Campinia".

Wie het verleden tracht te achterhalen, zal meer en meer de altijd en overal zich manifesterende evolutie van mens en maatschappij begrijpen. Deze evolutie is een onloochenbaar feit en de aandachtige bestudering ervan lijkt ons belangrijk voor de kennis van het "waarom" in het heden en het "waarheen" van de toekomst. Men moet het verleden kennen en de goede verworvenheden van de oudheid in diverse tijden kunnen waarderen. Geen enkel tijdperk kan zich ontplooien zonder een innige band met en een bewust begrijpen van het verleden. Tot schade en schande van de mens heeft de geschiedenis dit herhaaldelijk bewezen. De oudheid is voor ons modernen onmisbaar. Het is van groot belang, haar cultuur en geest - zij het dan ook in eigentijdse stijl - te doen voortleven. In het niet-kennen en miskennen der oude cultuur ligt vaak de oorzaak van de machteloze en wanstaltige pogingen van menige "moderne" kunstenaar (architect, kunstschilder, beeldhouwer, dichter, componist) en van autoriteiten, bestuurders en politici. Zij willen "modern" zijn en "origineel"-, los van de geestelijke evolutie, die aan bilt eigen cultuur ten grondslag ligt. In werkelijkheid zijn zij hopeloos ouderwets doordat zij ook nu weer als historisch alwetenden dezelfde fouten en brokken gaan maken, die door de eeuwen heen herhaaldelijk door halfweters werden gemaakt. Maar de goede cultuur en de goede geest van de oudheid worden nooit ouderwets. Met deze geest en cultuur als startpunt zal de moderne mens zijn eigen tijd kunnen analyseren en begrijpen en een verantwoorde planning voor het toekomstige kunnen ontwerpen. De les der geschiedenis is derhalve van grote importantie.

Wij hebben gemeend, de eerste aflevering van "Campinia" in deze geest als een historische documentatie te moeten aanbieden. Het is dan ook de primaire bedoeling van deze uitgave, om door bronnenpublicaties, door beschrijvingen van belangrijke archiefseries, door overzichten, opstellen en statistieken elke vorm van wetenschappelijk historisch onderzoek te stimuleren. Wij zullen trachten, in de komende jaren zoveel mogelijk documentatiemateriaal in deze periodiek te publiceren. De leesbaar en verstaanbaar gemaakte bronnen willen aan genealogen, toponymisten, historici, juristen, filologen en heemkundigen de stof bieden, waaruit scripties, monografieën en proefschriften kunnen worden gecomponeerd.

In verband met het gouden jubileum van Veldhoven mogen wij de rij dezer publicaties openen met een bescheiden historisch perspectief en enige belangrijke bronnen aangaande de vier oude gemeenschappen, componenten van de huidige gemeente Veldhoven. In elke aflevering zal aan de bij het

streekarchivariaat "Noord-Kempenland" aangesloten gemeenten een evenredig aandeel worden gegeven. Maar ook aan de publicatie der historische bronnen van andere Kempische gemeenschappen en van het kwartier Kempenland zal aandacht worden besteed.

De prijs per jaarabonnement is zo laag mogelijk gehouden, om alle belangstellenden te laten profiteren van de kostelijke bronnen der plaatselijke en streekhistorie en haar hulpwetenschappen. Wat de druk en de uitvoering van de eerste jaargang betreft, hebben wij derhalve gemeend, zeer bescheiden met gestencilde afleveringen te moeten starten. Zodra het aantal abonnees het toelaat, zal ons blad in offsetdruk worden uitgevoerd.

Aan al degenen, die op deze uitgave hebben ingetekend, willen wij hierbij onze oprechte dank betuigen.

Gaarne zijn wij ook bereid, een bepaalde ruimte in ons blad beschikbaar te stellen voor korte opstellen van abonnees aangaande de plaatselijke of streekhistorie en voor genealogische of folkloristische aantekeningen, zodat in teamverband zoveel mogelijk materiaal kan worden vergaard en bewerkt ten bate van gedocumenteerde geschiedbeoefening, genealogie, toponymie, naamkunde en heemkunde. Laat onze bescheiden poging een stimulans voor U allen zijn.

W.K.

I. ENIGE FACETTEN UIT HET VERLEDEN VAN VELDHOVEN

De les der geschiedenis is voor al degenen, die een bijdrage willen leveren tot goede en moderne ontwikkeling, van grote importantie. Met kritische maar ook begrijpende blik en als goede luisteraars moeten wij steeds openstaan voor hetgeen de historie doceert. De liefde voor de historie kweekt interesse voor hét grote wereldgebeuren en aktiveert tot "Heimatsinn". Ook de plaatselijke historie kan een dergelijke gunstige bijdrage leveren en ons denken en handelen beïnvloeden en richten.

Het is ondoenlijk om op dit tijdstip reeds een afgeronde plaatselijke historie in boekvorm te willen reproduceren. De hiervoor in aanmerking komende bronnen (rijks-, gemeente-, bedrijfs-, kerkelijke en partikuliere archieven) zijn nog maar ten dele ontsloten. Uit een totale bestudering dezer objectieve bronnen, geïnterpreteerd op hun rechtskundige, politieke, kerkelijke-, kulturele en maatschappelijke achtergronden, moet de ware geschiedenis worden geput. Het heeft geen enkele waarde, de historie te konstrueren uit vermoedens, vertelsels of uit een samenraapsel van krant artikelen, brochuurtjes en boekjes of naar analogie met de historie van buurgemeenten. De bronnen bij uitstek voor de historie zijn het geschreven archief en het bodemarchief (archeologische vondsten).

De konstellatie van de huidige gemeente Veldhoven zou ik willen noemen het historisch produkt, geboren uit het ideale huwelijk van docerende oudheid en modern denken. Het is dit jaar 50 jaar geleden, dat de, voormalige gemeenten Oerle, Zeelst en Veldhoven-Meerveldhoven tot één grote gemeente werden samengevoegd, die de naam Veldhoven verkreeg. de huidige gemeente omvat dus drie verschillende voormalige gemeenschappen, die in de oudheid weliswaar onafhankelijk van elkaar werden bestuurd, maar toch vele belangen gemeen hadden. 1921 was het geboortjaar van Groot-Veldhoven. Een kroniek of geschiedenis van deze gemeente vóór 1921 is dus de kroniek of geschiedenis van de bovengenoemde voormalige drie gemeenten resp. vier dorpen.

In het bestek van deze historische schets moeten wij volstaan met enige facetten uit het verleden dezer vier gemeenschappen. Bij het vaststellen van de volgorde hebben wij ons laten leiden door de mate van historische belangrijkheid der genoemde dorpen. Oerle met zijn important verleden en als hoofdplaats in het oude Kempenland gaat voorop. Daarna volgen enige aantekeningen over de combinatie der dorpen Zeelst, Veldhoven en Blaarthem in de gelijknamige dingbank en heerlijkheid, en historische memoranda van de afzonderlijke dorpen Zeelst en Veldhoven.

A. OERLE en MEERVELDHOVEN

De oudste gegevens omtrent een menselijke nederzetting te Oerle dateren uit een prehistorisch tijdperk. Wie de oudste prehistorische mens van Oerle geweest is, kan nog niet met zekerheid worden gezegd. In zijn "Archeologisch overzicht der gemeente Veldhoven" vermeldt de heer G. Beek., archeoloog in hart en nieren, de vondsten van mikrolieten (kleine, vuurstenen werktuigen) te Toterfout, die op 5900 vóór Christus, konden worden gedateerd. Met zekerheid kan worden aangenomen, dat Oerle reeds in het mesolithicum menselijke bewoning kende. Waarschijnlijk zullen er in de toekomst ook wel resten uit het palaeolithicum worden gevonden, zoals bij de Vlasroot, waar volgens G. Beek vuursteenafslag met bewerkte stukken werd gesignaleerd, die vermoedelijk in de Ahrensburgcultuur thuishoort (9000 vóór Christus, jongpalaeolithicum). Uit het neolithicum memoreert hij de vondsten van stenen bijlen bij Toterfout en Halve Mijl, en uit de bronstijd en oudste ijzertijd de grafheuvels tussen de laatstgenoemde gehuchten. Het bodemarchief van Oerle bergt volgens insiders nog veel prehistorische wetenswaardigheden, die hetzij door een systematische ontsluiting hetzij door partiële toevallige opgravingen op bouwterreinen in de nabije toekomst aan het daglicht kunnen worden gebracht.

Aangaande de oudste historie van Oerle zijn wij tot nu toe nog aangewezen op fragmentarische gegevens. In 1231 verkreeg Oerle vóór Eindhoven zekere privileges en wel hoofdzakelijk in verband met zijn ligging aan de voor de toenmalige handel zo belangrijke Antwerpsebaan. Zeer vroeg reeds had Oerle het recht van zeven jaarmarkten, waaraan later de wekelijkse markt werd toegevoegd. Deze markten werden gehouden op het ruime plein van Zandoerle, waar ook nu nog a.h.w. als een bewijs van de vroegere bloei van dit marktcentrum de Antwerpse- en Eindhovensebaan uitkomen. Zandoerle was in de 13e en 14e eeuw ongetwijfeld het voornaamste deel van Oerle. Rond het marktplein als economisch, geestelijk, politiek en cultureel middelpunt groepeerden zich de openbare gebouwen en woonhuizen. De ingezetenen van Oerle waren tolvrij door geheel Brabant. Men was dus gevrijwaard tegen het aanhouden der karren met koopwaren en goederen, hetgeen van zeer groot belang was voor een plaats, waar een drukke markt werd gedreven. In 1325 werd de dorpskom van Oerle (Zandoerle) door hertog Jan III tot een vrijheid verheven, d.w.z. het werd een gebied, dat onttrokken was aan het hertogelijk recht en gebracht werd onder geprivilegieerd recht, hetgeen volledig zelfbestuur inhield. Hertogin Johanna (1356-1403-) heeft "de palen der Vrijheijdt Oerle uyt gesedt ende haer Vrijheijdt vergroot". Ze voegde er dé buitengehuchten aan toe, zodat ook de bewoners van de wijken zoals Scherpenening en Toterfout in dezelfde rechten deelden. Oerle werd

een zogenaamde smalstad, die wel niet in alles met een stad kon worden gelijkgesteld, maar die vrijheden en voorrechten bezat, welke haar van andere meer omvangrijke plaatsen onderscheidde. In de 14e en 15e eeuw was Oerle waarschijnlijk de hoofdplaats van Kempenland, hetgeen ook blijkt uit het feit, dat de pas benoemde stadhouders van Kempenland hun geloofsbrieven het eerst in Oerle kwamen vertonen. Ook wade rechterlijke organisatie aangaat was Oerle eens van aanzienlijke importantie. Onder de hoofdbank van Oerle ressorteerden vóór 1560 immers de plaatsen Meerveldhoven, Zeelst, Veldhoven, Blaarthem, Vessem, Knegsel, Gestel en Wintelre. Pas na 1560 kregen de genoemde plaatsen (behalve Meerveldhoven) een eigen dingbank, toen Philips II de dorpen aan diverse adellijke geslachten verpandde. Meerveldhoven werd toen met Oerle aan Jonker Willem van Borchgrave verpand. In 1658 werd dit pand van de laatste eigenaar Charles de Jegere, gehuwd met Mechtilda van Borchgrave, door de Staten ingelost.

Kerkelijk Oerle gaat terug tot de 9e eeuw. In dit verreverleden stond er in het tegenwoordige Zandoerle (waarschijnlijk op het marktplein) vermoedelijk een houten kerkje. In de 12e eeuw werd aldaar een Romaanse stenen kerk aangetroffen, die echter reeds in het begin der 13e eeuw werd gesloopt, toen de adellijke Vrouwe van Oerle, Vrouwe Clementina op de Boonberg in het Nedereynt, op het gebied van het tegenwoordige Kerkoerle een nieuwe kerk stichtte. Zij schonk aan de abdij van Floreffe (bij Namen) een plek grond, gelegen op een hoogte ten zuiden van haar kasteel. Op deze hoogte, bezet met eikebomen, omringd met een aarden wal en aan drie zijden ingesloten door een gracht, werd de nieuwe kerk gebouwd. Vele ingezetenen van Zandoerle verhuisden toen reeds naar Kerkoerle, omdat het moeilijk en kostbaar was, van Zandoerie naar Kerkoerle ter kerke te gaan. Vrouwe Clementina verkreeg het patronaatsrecht van de kerk, d.w.z. het recht, om in overleg met de abt van Floreffe en de bisschop een pastoor te benoemen. In een latijnse oorkonde van 1249 (archieef van de abdij Postel) verklaart Bertha, Vrouwe van Oerle en dochter van bovengenoemde Clementina, dat zij haar halve patronaatsrecht aan Floreffe afstaat. Haar dochter Ida en haar schoonzoon, Jan van Dorne, waren bij deze schenking tegenwoordig. In een andere oorkonde van 1249 verklaart Jan van Dorne, dat hij, en zijn vrouw Ida aan de abdij van Floreffe verkocht hebben een derde van alle tienden, die zij te Oerle bezaten. In 1250 schenken Godefridus Curterible en zijn erfgenamen het gehele patronaatsrecht en twee delen van al hun tienden aan de abdij van Floreffe. Zo verkreeg deze abdij het gehele begevingrecht en vele tienden te Oerle. Zij werd bovendien eigenares van de "Kerkhoeve", de "Boogaardshoeve en de "Banmolen". Verder bezat de abdij nog de visvijver "Het Stakenvenne", later "De Postelse Weijer" genoemd. Daarnaastgenoot zij nog vele pachten en cijzen uit andere goederen te Oerle. Al deze goederen, tienden en Cijnzen, die de abdij van Floreffe jaarlijks duizenden guldens opbrachten, werden in 1682 aan

de zusterabdij Postel Overgedragen. De grote materiële en geestelijke invloed van deze twee abdijen heeft dan ook niet nagelaten, een bepaalde stempel op de oude maatschappij van Oerle te drukken. Door en met de abdijen was de kerk van Oerle rijk aan goederen en tienden. De reformatie deed te Oerle op 25 december 1648 haar intrede, Dit was de datum, waarop voor het eerst het reformatorische avondmaal te Oerle werd gehouden en wel voor de reformatorische christenen van Oerle en Zeelst. In het voorjaar 1649 vestigde zich te Oerle de eerste predikant, Ds. Johannes Broeckhuijsen. Met hem kwamen nog twee andere reformatorische gezinnen: Caspar Mans, schoolmeester, en Jordaen Mertens, kleermaker. Ds. Broeckhuijsen heeft tijdens zijn ambtsperiode te Oerle (hij vertrok in 1652) in totaal drie kinderen gedoopt en wel uit elk van de drie gezinnen één. Zijn opvolger was Ds. Johannes Lamenius (1652-1666), die in een periode van 14 jaar 7 kinderen doopte. De derde predikant was Caspar Duijtz (tot 169?). Diens zoon Ericus was Van 1685 tot 1703 sekretaris van Oerle en Meerveldhoven. De tweede zoon van Caspar Duijtz, Johannes, volgde zijn vader als predikant op. Het aantal reformatorische christenen, dat zich te Oerle kwam vestigen, bleef zo gering, dat men de kerkelijke gemeente , van Oerle reeds spoedig met Zeelst, en Meerveldhoven verenigde. Maar ook in deze gekombineerde gemeente bleef het ledental uiterst gering. Zo maakten ook Veldhoven, Blaarthem en Gestel één hervormde gemeente uit evenals Vessem, Wintelre en KnegSel. In 1692 werden Vessem, Wintelre én Knegsel met Oerle, Meerveldhoven en Zeelst verenigd en in 1803 werden deze 6 oude kerkelijke gemeenten bij Veldhoven, Blaarthem en Gestel gevoegd onder de predikant J.C. ten Ham te Veldhoven. In Oerle heeft de reformatie ,dus niet veel effekt kunnen sorteren. Het was in 1651 het enige dorp in de verre omtrek, waar men de politieke reformatie niet heeft kunnen doorvoeren, daar er buiten de predikant, de sekretaris en de schoolmeester geen reformatorische christenen te vinden waren. Wel hadden in 1653 enkele hervormden in de schepenbank zitting, maar de grote meerderheid was en bleef katholiek. Het kerkgebouw was sinds 1649 in handen van de hervormde gemeente. De katholieken hadden in 1672 een schuurkerkje ingericht. De priesters waren Met plakkaat van 16 juni 1648 verbannen en wel op een boete van f. 600,-- en gevangenisstraf. Vele kerkelijke goederen werden gebruikt voor het onderhoud van de predikanten en de reformatorische ambtenaren. Een groot gedeelte van de Oerlese katholieken ging op zon- en feestdagen ter kerke naar Achel in België, waar inwoners van Valkenswaard, Waalre en Aalst een houten kerkje hadden opgericht. Dit kerkje, in de Postelse archieven "De Heikerk" genoemd, was de bakermat van de latere Achelse Kluis. Het oude kerkgebouw van Oerle, toegewijd aan St.-Jan de Doper en St.-Jan de Evangelist, bleek reeds in het begin der 16e eeuw te klein te zijn. Op 8 september 1519 verleende de abt van Floreffe aan het kerkbestuur te Oerle vergunning de kerk te vergroten. De

oude kerk werd. 10 voet langer. en 14 voet breder gemaakt en er werden twee kleine zijkoren bijgebouwd. Hieruit blijkt dus, dat de oude kerk geen kruiskerk is geweest. Alle verbouwingen en herstelwerkzaamheden aan de kerk waren ten laste van de abdij. Zoals eerder vermeld kwam de kerk met de intrede der hervorming in handen van een kleine groep reformatorische christenen, waarvoor dus de kerk veel te groot was. Men sloot daarom het middenschip door een muur van het priesterkoor en de zijbeuken af. Alleen in het middenschip werden de godsdienstoefeningen gehouden en de lijken begraven. Op 9 mei 1754 sloeg de bliksem in de grote toren van de kerk en binnen 4 uur was alles wat brandbaar was in de as gelegd. Alleen de pastorie bleef gespaard. Bij de wederopbouw in 1755 werden de kruisarmen weggelaten. Het priesterkoor trok men slechts tot zekere hoogte op en liet het zonder dak. Dit gedeelte werd pas in 1803 door de katholieken onder pastoor van Herck wederom opgebouwd. in het begin dezer eeuw werd de oude kerk geheel gesloopten deer een andere vervangen.

Toen Eindhoven door Hendrik I tot stad werd verheven met dezelfde rechten als 's-Hertogenbosch (10 jaarmarkten, vrije dinsdagse weekmarkt, tolvrijdom door geheel Brabant en het zogenaamde vrijgeleide), toen begon voor Oerle een zeer geleidelijk maar zeker verval. De neringdoenden van de dorpen uit de omtrek waren verplicht, hun koopwaar op de markt te Eindhoven te brengen en mochten deze op de marktdagen buiten Eindhoven niet verkopen dan nadat zij de waar aldaar op de markt hadden aangeboden. Een andere oorzaak voor het verval van Oerle vormden de onrustige en woelige 16e, 17e en 18e eeuw vol krijgsumroer, vijandelijke invallen en rondtrekkende benden. Op de Gelderse oorlogen volgden de Spaanse en daarmee de bezetting door Spaanse of door Staatse troepen, die allen door de dorpen moesten worden onderhouden. In de Hollandse oorlog speelden de Franse troepen eenzelfde rol. Op 26 augustus 1794 b.v. legerde zich in en om Oerle het hoofdkwartier der Franse troepen bestaande uit 15.000 soldaten en 3600 paarden. De eens zo belangrijke plaats werd tenslotte een economische, en politieke ruïne en kwam de reputatie van een klein dorp niet meer te boven. In 1796 telde Oerle nog maar 632 inwoners, in 1815 617. De oude Vrijheid en Heerlijkheid, de Smalstad en Dingbank Oerles eens de hoofdplaats van Kempenland, degradeerde tot een heel klein dorp zonder allure. In 1921 moest Oerle zich ten slotte laten annexeren door het in de oudheid onbelangrijke dorp Veldhoven Zijn laatste burgemeester werd de eerste burgemeester van Groot-Veldhoven. Dit was de enige troost.

Met Meerveldhoven bleef Oerle tot 1810 een gemeenschappelijke administratie voeren. Meerveldhoven, in de oudheid ook "Mirfelt" of "Merevelt" geheten - sommigen willen, dat de oorspronkelijke naam "Cimerfelt" zou hebben geluid -, was reeds in de middeleeuwen een grondheerlijkheid van het kapittel van St.-Lambert te Luik. Dit kapittel bezat nl. de "grove en smalle" tienden en het patronaatsrecht van de kerk. De parochie van Meerveldhoven

dateert zeker reeds uit de 13e eeuw en het mirakuleuse beeldje van O.L. Vrouw ter Eik, in 1265 gevonden, was reeds vroeg in deze streken en zelfs tot in Frankrijk, België en Duitsland algemeen bekend. De processies en bedevaarten in het bijzonder op O.L. Vrouw Visitatie waren zo talrijk, "zoodat de karren, die tot grief der pelgrims waren in alle straete van Meerveldhoven, niet gezet konden worden". Om de bedevaartgangers slaapgelegenheid te verschaffen, moest een groot aantal tenten worden opgeslagen. Tijdgenoten uit het begin der 17e eeuw hebben verklaard, dat men nergens zulk een grote toestroom van mensen heeft aangetroffen als in Meerveldhoven. Ten behoeve van de bedevaartgangers werd de Bedevaarts- of O.L. Vrouwedijk door het Broek aangelegd. Voor hetzelfde doel werd over de Dommel de O.L. Vrouwebrug geslagen. De eeuw der hervorming is ook aan Meerveldhoven niet ongemerkt voorbijgegaan. Na de verovering van s-Hertogenbosch door Frederik Hendrik in 1629 werd ook te Meerveldhoven de uitoefening van de katholieke eredienst zeer moeilijk. De kapel van O.L. Vrouw ter Eik werd gekonfiskeerd en aan de koster der hervormde kerk als woning toegewezen. Deze hebben de Eik stukgehakt en verbrand en veel beelden in de kerk vernield. Het mirakuleuze beeld was echter tijds op het slot te Blaarthom bij Vrouwe van Diest in Veiligheid gebracht. Toen na de komst van de Fransen de toestand voor de katholieken enigszins draaglijker was geworden, werd de oude parochie van Meerveldhoven bij Zeelst ingelijfd. De geestelijken van Zeelst kwamen op bepaalde dagen naar Meerveldhoven om aldaar de mis op te dragen. Pas in 1859 werd Meerveldhoven wederom tot een eigen parochie verheven. De nauwe kerkelijke en kulturele band met Zeelst is echter nog lange tijd blijven bestaan, waarvan o.a. het O.L. Vrouwegilde van Zeelst en Meerveldhoven getuigde.

Het gemeenschappelijke oude bestuur van Oerle en Meerveldhoven bestond uit schepenen, gezworenen, kerkmeesters en H. Geestmeesters. Na 1658 werden de regenten of bestuurders door de Staten-Generaal aangesteld en wel: 7 schepenen, 3 burgemeesters (2 voor Oerle en 1 voor Meerveldhoven), 2 kerkmeesters en 2 H. Geestmeesters. Het dagelijks bestuur was in handen van de schepenen, de burgemeesters en de gelanden. In rechtszaken traden alleen de schepenen op. De gehele administratie werd door een sekretaris gevoerd.

B. ZEELST en VELDHOVEN

De dorpen Zeelst en Veldhoven ressorteerden vóór 1560 onder de dingbank van Oerle. Toen Philips II in genoemd jaar de dorpen aan diverse adellijke families verpandde, kregen Zeelst, Veldhoven en Blaarthem een eigen gemeenschappelijke dingbank. De drie dorpen gingen dus een rechtsgebied vormen, waarin hun gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen werden behartigd. Wel had iedere plaats een eigen bestuur. De administratie was ten dele gemeenschappelijk en gedeeltelijk (komptabiliteit) gescheiden. Een en dezelfde sekretaris notuleerde zowel de gezamenlijke vergaderingen resp. gemeenschappelijke zaken alsook de vergaderingen

van de afzonderlijke besturen d.w.z. eigen dorps huishoudelijke zaken. Deze situatie duurde voort tot 1811, toen de burgerlijke stand werd ingevoerd. Veldhoven en Meerveldhoven werden toen tot één gemeente Samengevoegd (Veldhoven-MeerVeldhoven), terwijl Zeelst en Blaarthem eigen gemeenten gingen vormen. De gemeenschappelijke administratie van de in de dingbank verenigde dorpen weerspiegelde zich dan ook in een samenbundeling van de desbetreffende bescheiden. De stukken van de gemeenschappelijke administratie kwamen samen met die der gescheiden administratie van het dorp Veldhoven in het depot der nieuw gevormde gemeente Veldhoveneerveldhoven terecht, terwijl de delen en stukken der gescheiden adMiniStratie van de twee andere dorpen werden gedeponeed in de archiefdepots van Zeelst resp. Blaarthem.

Zeelst kan zoals Oerle op een oude historie bogen. Een oorkonde van 30 april 1331, uitgevaardigd door hertog Jan van Lotharingen, Brabant en Limburg, maakt reeds melding van "die van Zeelst". Van de drie bovengenoemde in de dingbank verenigde dorpen was Zeelst verreweg het belangrijkste. In de gezamenlijke akten werd het steeds het eerst genoemd. Ook het adellijke huis van de pandheren dezer dorpen stond te Zeelst. De buurtschappen van Zeelst waren vanouds het Muggenhol, de Heistraat, de Biesenkuilen, het Akkereind, het Cobbeek en het Djept. Herhaaldelijk komt men in oude stukken ook de naam "Cleijn Eijndoven" tegen en wel als de naam van een der hertgangen van Zeelst.

Waarschijnlijk is dit dezelfde buurt, die ook wel "het Slot" werd genoemd. De ingezetenen van het oude Zeelst hebben in de Noordbrabantse Kempen altijd een eigenaardige plaats ingenomen. Men sprak daar een geheel op zichzelf staand dialect met een typische glottal catch. De gewoonten en zeden van de oude Zeelstenaren verschilden opvallend van die der omringende dorpen. Men is geneigd aan te nemen dat men hier in de grijze oudheid te maken heeft met een nederzetting van een heel apart ras. In verhouding met andere dorpen in de omgeving was de Meerderheid der inwoners zeer arm. Wie men het vaakst kon aantreffen in de Oerlese bossen, dat waren de houtsprokkelende en dennenappels verzamelende Zeelstenaren. In de omgeving keek men op de Zeelstenaar neer en beschouwde hem lang als een vreemde eend in de bijt. Het is ook bekend, dat het bijgeloof in het oude Zeelst een zeer grote rol heeft gespeeld. Boekdelen zou men kunnen vol schrijven over de oude spookgeschiedenissen van Zeelst: de Nekkermannen, de goede en boze kabouters, de man met de ruige paardevoet en de gloeiende mens. Het was een mengelmoes van heidendom en christendom. Gelukkig heeft dit dorp vanaf de 17e eeuw een sterke emancipatie beleefd. Het werd zoals reeds eerder vermeld de zetel van een Heerlijkheid en de centrale van de dingbank Zeelst, Veldhoven en Blaarthem. Als latere gemeente was het tevens imposanter dan Oerle en Veldhoven en in het kerkelijke fungeerde het lange tijd als de moeder van Meerveldhoven. Omstreeks 1850 zijn er voor Zeelst de volgende gegevens genoteerd: oppervlakte 1314 bunder 20 roeden 32 ellen, waarvan 1290 bunder belastbaar land; 178 huizen, 242 huisgezinnen, 1220 inwoners. De middelen van bestaan werden hoofdzakelijk gevonden in de landbouw (rogge, haver, boekweit), linnenweverij, sigaren- en schoenenfabrikage.

De oude kerk van Zeelst, een eenvoudig kruisgebouw, toegewijd, aan St. Willibrordus, lag met de dodenakker in de kom van het dorp en was met een stenen muur omgeven. Na de vrede van Munster werd deze kerk door een klein aantal reformatorische christenen in gebruik genomen, waaronder zich echter bijna uitsluitend niet-Zeelstenaren bevonden. Het waren meestal ambtenaren, die door de toenmalige overheid in Den Haag naar de Generaliteitslanden waren gezonden. De katholieke parochies van Meerveldhoven en Zeelst werden toen tot één parochie verenigd. Het oude kerkgebouw van Zeelst raakte spoedig in verval en leek reeds in 1664 blijkens een brief van de hervormde kerkeraad aan de Hoog Mogenden in Den Haag, meer op een "Duijffhuijs" dan op een "Godtshuijs". In 1672 bouwden de katholieken van Zeelst een schuurkerk, die tot 1795 dienst deed, toen de oude kerk wederom aan de katholieken werd teruggegeven. De Nederlands Hervormde gemeente vormde tot 1803 samen met die van Oerle, Wintelre en Meerveldhoven één geheel. In genoemd jaar werd zij met de zuster gemeente Van Oerle bij Veldhoven ingelijfd.

De bakermat van VELDHOVEN was waarschijnlijk Zonder twijfel, vóór 1650 sprak men alleen van Zonderwijck-Velthoven en in een oude akte van 1297 is er alleen sprake van "Sonderwijck". Deze naam komt in zeer van elkaar afwijkende spellingen voor. Als derde lettergreep treft men aan: wijc, wiijc, wik, wick, viic, vic etc. Deze lettergreep wordt afgeleid van het Latijnse woord "vicus", hetgeen betekent gehucht of wijk. De diverse spellingen spelen in het geheel geen rol. De "i" is en als kort en als lang opgevat en gesproken. Men kan met hetzelfde recht "wick" of "vic" en "wijk" of zelfs "viic" schrijven. De betekenis is in alle gevallen dezelfde nl. gehucht of wijk. Wat echter wel van belang is en weleens over het hoofd wordt gezien, is de oorspronkelijke betekenis van de eerste twee lettergrepen van Zonderwijck. Men kan "Zonder" nl. als ontstaan beschouwen uit Zuider zóals ook de plaatsnaam Zundert zich geleidelijk heeft ontwikkeld uit Zuudert via Zuundert. Zo heeft ook de naam ZONDERWIJK zich geleidelijk ontwikkeld uit Zuiderwijck of Zuuderwijck via Zuunderwijck en Zunderwijck.

De ligging van Veldhoven op een zandhelling, aflopende naar de weilanden van de Gender, maakte mede door zijn gunstige grondwaterstand reeds vroeg een geregelde bewoning en bebouwing mogelijk. Het broekland langs de Gender leverde uitstekende weiden voor het vee. Het werd door de inwoners van Zeelst, Veldhoven en Blaarthem in gemeenschap bezeten. Zoals reeds eerder vermeld, vormde Veldhoven vóór de instelling der burgerlijke gemeenten in 1811 ssamen met Zeelst en Blaarthem een dingbank, terwijl Meerveldhoven onder de dingbank van Oerle viel. Vóór 1560 behoorde ook Veldhoven onder de dingbank van Oerle. In 1810 werd Veldhoven door annexatie van het dorp Meerveldhoven uitgebreid. Daarnaast omvatte het nog de buurtschappen Zonderwijck, Heiberg, de Locht, het Groot en Klein Broek en de gehuchten Schoot en Heers. Het aantal inwoners bedroeg in 1815 1008. In 1848 waren er 196 huizen, terwijl er in 1526 reeds 112 huizen stonden. Dit is in 322 jaar een toename van 84 huizen. Het voornaamste middel van bestaan was ook in Veldhoven de landbouw.

Men verbouwde rogge, boekweit en haver en later vooral veel aardappelen. Ook de linnenweverij, beoefend door kleine thuiswerkers, kwam tot behoorlijke bloei.

De kerkelijke leiders van het oude Zonderwijck-Veldhoven waren in de 14e eeuw de witheren van de abdij Floreffe bij Namen. Van 1627 tot 1826 werden de pastoors aangesteld door de abdij Postel, een zusterabdij van Floreffe. Een groot aantal oorkonden en archiefstukken, aangetroffen in de abdij van Postel, getuigt van de grote geestelijke en materiële invloed Van deze abdijen in het oude Veldhoven. De oude kerk, een kruisgebouw met lage toren en een kleine spits, was toegewijd aan St.-Cecilia. Toen de reformatie ook te Veldhoven haar intrede deed, mocht de kerk niet meer voor de katholieke eredienst worden gebruikt. Vanaf 1672 hielden de katholieken hun godsdienstoefeningen in een boerenschuur en in 1695 bouwde men voor dit doel een schuurkerk, die in 1790 door een andere word vervangen. Deze laatste schuurkerk werd na enige jaren van een torentje voorzien en heeft nog tot 1835 dienst gedaan. De oude kerk werd in 1798 aan de katholieken teruggegeven, maar verkeerde in een zeer verwaarloosde toestand. Totaal vervallen moest zij in 1815 worden gesloopt. In 1833 werd ook de oude toren afgebroken en de stenen hiervan werden gebruikt voor de bouw van een nieuwe kerk in de kom van het dorp.

Bij de oude archiefbescheiden der voormalige gemeente Veldhoven-Meerveldhoven werden ook aangetroffen de stukken aangaande de gemeenschappelijke administratie van de in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem verenigde dorpen. Kennelijk was dit te wijten aan het feit, dat de laatste secretarissen van de verenigde dorpen hun domicilie in Veldhoven hadden gekozen en het dorp Veldhoven zich op het administratieve vlak als centrale van de dingbank was gaan beschouwen.

In 1921 werden de voormalige gemeenten Oerle, Zeelst en Veldhoven-Meerveldhoven samengevoegd tot één grote gemeente, die de naam Veldhoven verkreeg. 1921 werd dan ook de opmaat tot een enorme expansie zowel qua bevolkingsgroei alsook op cultureel en maatschappelijk terrein. Van 1921 tot 1930 beleefde Veldhoven het hoogste percentage van de toediening der bevolking en in de daarop volgende decennia kan men spreken van een regelmatig hoger niveau der jaarlijkse expansie. Industrie en ambacht zorgden Voor ruime werkgelegenheid en trekken de Kempische bevolking van heinde en ver naar deze bronnen. Ook de mogelijkheid tot grotere werkgelegenheid in het onmiddellijk aan Veldhoven grenzende Eindhoven was hieraan debet.

Wie deze aantekeningen net enige oplettendheid heeft gelezen, zal de opmerkelijke zeer oude wereldlijke en kerkelijke banden van de oeroude dorpen hebben gekonstateerd, die thans de gemeente Veldhoven uitmaken. In verband hiermede mag het ook wel opmerkelijk genoemd Worden, dat het oude notariaat, datqua ambtsgebied het huidige territorium van Veldhoven omspande, afwisselend in de drie oude dorpen Oerle, Zeelst, Veldhoven was gevestigd. Achteraf kan dus met recht worden gekonstateerd, dat de samenvoeging der voormalige gemeenschappen Veldhoven, Meerveldhoven, Oerle en Zeelst

voortkwam uit een historische evolutie. Zij was juist, en verantwoord. Er is nauw verband in het verleden, eenheid en potentie in het heden en daarom de mogelijkheid tot opening van een groot perspectief voor de toekomst. Een nageslacht, dat eerbied en waardering voor de goede verworvenheden van het verleden kan opbrengen en de historische evolutie kan en wil begrijpen, zal ook een goede hedendaagse vorm vinden voor bestuurlijke kulturele en sociaal-economische zaken.

W. Kl.

II. DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DINGBANK ZEELST-VELDHOVEN-BLAARTHEM.

De navolgende beschrijving der algemene registers betreffende de vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem van 1600 tot 1700 zijn voor de topografie van groot belang. Immers aan de hand van de oude benamingen van boerderijen, huizen, landerijen, bossen, beemden en waterlopen met vermelding van de belendende percelen, moet het mogelijk zijn, de oude situaties van 1600 tot 1700 binnen Zeelst, Veldhoven en Blaarthem te rekonstrueren. De overdrachten van hofsteden en landerijen vermelden bovendien alle eigenaars en pachters van de 17e eeuw. Voor genealogisch onderzoek vormen deze registers derhalve eveneens een kostelijke vondstgroeve, omdat hier tevens gegevens worden gevonden aangaande beroep, ambacht, eigendommen en woonstede der gewenste personen. Ook voor heemliefhebbers vormen deze protokollen een dankbaar terrein van onderzoek.

Niet elk protokool afzonderlijk zal voor de onderzoeker van direkt belang zijn. Maar in het grote geheel kan het b.v. door een simpele plaatsaanduiding of door het memoreren van bepaalde persoonsnamen of onderwerpen ineens betekenis krijgen. Dit zal blijken, wanneer de gehele serie dezer protokollen in ons blad is gepubliceerd.

Na afsluiting van de gehele serie zal aan alle abonnees een alfabetische personen- en zakenindex worden verstrekt, verwijzende naar het nummer der desbetreffende beschrijving in ons blad. In elke aflevering zullen 40 á 50 protokollen worden behandeld. De thans volgende beschrijvingen zijn per protokool geordend. De letters links boven de beschrijving duiden de plaatsnamen aan B = Blaarthem, Zo.-Ve. = Zonderwijk-Veldhoven, Z = Zeelst, rechts boven elke beschrijving vindt U het nummer van de betreffende foliant met bladzijde en alinea; in het midden boven staat de datering.

1. Z. 27-4-1617 1/1-2

Jenneken, weduwe van Aert Bartholomeus, en haar momber Dirck Willems verklaren, dat Jan Bartholomeus, broer van Aert, alles heeft betaald, wat hij in het sterfhuis van Aert heeft gekocht en ook in het sterfhuis van Aleijt Bartholomeus (dit laatste betrof dus de broers en zusters van Aleijt in toto). De ontvangsten zullen door Jenneken worden besteed voor kost, kleding etc. van de minderjarige kinderen van Aert en Jenneken. Geschied ten huize van Joost Jan te Zeelst.

Schepenen: Adriaen Jans - Dirck vanden Hoeve.

2. Z. 3-1-1614 2/1

Jan Gerits verklaart schuldig te zijn aan Peter Jansen (momber over de minderjarige kinderen van wijlen Claes Jansen) en aan Dirck vanden Hove (toeziende voogd van genoemde kinderen en medemomber van Jenneken, de weduwe van Claes Jansen en moeder van genoemde minderjarigen): 100 Karolusgulden a 20 stuiver (waarvan Jenneken de tocht mag hebben).

Schepenen: Dierck vanden Hove - Adriaen Janssen.

(deze verklaring is op 26-2-1617 vervangen door een andere)

3. Z. 11-1-1614 2/2-3

Erfscheiding betreffende de goederen van wijlen Bastiaen Franssen en wijlen zijn vrouw Libbeken voor hun mindrjarige kinderen, geassisteerd door hun mombers Willem Vreijssen, Willem Wouters en Geerlingh Cornelissen: I. aan hun dochter Marijken en aan de kinderen van Stoffel Goerts en diens vrouw Catharina zijn ten deel gevallen a) het sterfhuis van Bastiaen en Libbeken met "aangelag", gelegen in de hertgang "Cleijn Eijndoven" te Zeelst (belendende percelen: Claes Janssen, de weduwe en kinderen van Lucas Walraven en de gemene straat), b) een stuk akkerland genoemd "De Lange Ecker" (belendende percelen: Andries Henricx, Willem Lauwereijns en Willem Marcelissen), c) een stuk groesveld genoemd "Het Driesken" (belendende percelen: de weduwe van Mattheus Franssen, Andries Henricxen en Willem Laureijnsen). De erfenis is los en vrij behalve een jaarlijkse rente van viervaten koren aan "Die Hage tot Eijndoven", 1½ stuiver en ½ oort cijns aan de "Heeren van Baseldoncq te Den Bosch" en 40 gulden ineens aan de minderjarige kinderen van wijlen Wouter Cornelissen (looptijd van Lichtmis a.s. tot over een jaar, zonder rente), II. aan de kinderen van wijlen Wouter Cornelissen zijn ten deel gevallen: a) een stuk, land en groos genoemd "De Schouderdries" te "Cleijn Eijndoven" (belendende percelen: Peter Gerits, Jan Willem Vreijssen, Jr. Bervoets en de gemene straat) los en vrij behalve een jaarlijks bedrag van 12 gulden verschuldigd aan de erfgenamen van Peter Schotelmans, b) een beemd te Blaarthem genoemd "De Caspersbeemt" (belendende percelen: de kinderen van Mr. Jacob van Oirschot en de weduwe Dinghe Claes van Zeelst).

Schepenen: Adrian Janssen – Dirck vanden Hove.

4. Z. 25-1-1614 3/1

Pauwel Gijsbrechts als man en mombber van Jenneken, dochter van Reijnder Lambortsen (tevens optredende in naam van Gijsbrecht Reijnders) en Jacob Fransson als man en mombber van Lijsbeth verklaren geen recht meer te hebben op de goederen van Lambert Eijmbrechts, thans in gebruik bij Henrick Janssen en diens Vrouw Catharina, en wel volgens kontrakt van 31-1-1597. De eerstgenoemden beloven op onderpand van hun personen en goederen, dat zij en hun nakomelingen nooit meer aanspraak op de goederen van Lambert Eijmbrechts zullen maken.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaen Janssen.

5. Z. 5-3-1614 3/2 - 4/1

Testament van Anthonis Peters en diens vrouw Anna wonende in de Heerlijkheid Zeelst: a) alle vorige testamenten en beschikkingen worden herroepen, b) zij wensen op het kerkhof te Zeelst te worden begraven, c) voor de armen van Zeelst en Merevelt na hun overlijden 3 mud rogge, de eerste "mouwer" op de begraafdag van de langstlevende en de andere 5 "Mouwer" 5 jaar lang op St.-Anthonisdag na de hoogmis in de kerk te Zeelst, d) 5 jaar lang moeten zielmissen worden gelezen, waarvoor een bedrag van f. 250,- wordt besteed, e) de langstlevende heeft alle rechten op de goederen, f) Catharina Pauwols zal met de zusters van Anna in de nalatenschap delen als waardering voor haar getrouwe diensten, g) indien na hun overlijden nog goederen overblijven, zal de dode hand, met de levende delen (en Wel de erfgenamen van beide zijden). Geschied ten huize van Adriaen Janssen te Zeelst.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

6. Z. 5-3-1614 4/2

Goris Gijsberts verklaart schuldig te zijn aan Anthonis Peters van nu tot Lichtmis a.s. over 6 jaar een bedrag van 50 Karolusgulden en een jaarlijkse rente over die tijd van 3 gulden (eerste vervalldag Lichtmis over een jaar). Wederzijdse opzeggingstermijn con kwart jaar tevoren).

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

7. Z. 5-3-1614 4/3

Willem Michiels verklaart schuldig te zijn aan Anthonis Peters van nu tot Bamis a.s. over 5 jaar een bedrag van 50 Karolusgulden tegen een jaarlijkse rente van 3 gulden.

Opzeggingstermijn een kwart jaar tevoren.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

(De schuld werd afgelost op 14-1-1632)

8. Z. 5-3-1614 5/1

Jan Gerits verklaart schuldig te zijn aan Anthonis Peters van nu tot St.-Jansmis a.s. over 6 jaar een bedrag van f. 75,- tegen een rente van 6%. Eerste vervalldag St.-Jansmis a.s.

Opzeggingstermijn een kwart jaar tevoren. (Aflossing in 1629).

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

9. Z. 5-3-1614 5/2

Aert zoon van Hendrick Aertssen verklaart schuldig te zijn aan Anthonis Peters van Bamis a.s. tot over 5 jaar een bedrag van 116 gulden en 10 Stuiver tegen een rente van 6%. Eerste vervalddag Bamis a.s. Opzeggingstermijn een kwart jaar tevoren.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.
(Aflossing in 1632)

10. Z. 5-3-1614 5/3

Jan Gerits verklaart schuldig te zijn aan Alijdt, de weduwe van Anthonis Willems van Lichtmis a.s. tot over 5 jaar een bedrag van 50 gulden tegen een rente van 3 gulden per jaar (met Lichtmis a.s. twee pachten en de lopende pacht). Hiermede worden alle voorgaande overeenkomsten van Marten Jansen nietig verklaard.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.
(Aflossing in 1625)

11. Z. 5-3-1614 5/4

Anthonis Peters heeft als man en momber van Anna in erfrecht overgedragen aan Gerardt Peters en aan Alidt de weduwe van Anthonis Willemsen "Die Oude Hoffstadt" op het "Hooreven" (belendende percelen: Lijsken, de weduwe van Jan Thonis, en Henriok Sijmons) in de parochie van Zeelst, los en vrij behalve wegen en waterlaten en de dorpslasten.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

12. Z. 5-3-1614 6/1

Gerardt Peters en Alidt, de weduwe van Anthonis Willemsen, verklaren schuldig te zijn aan Anthonis Peters een bedrag van 150 gulden van nu tot Lichtmis a.s. over tien jaar tegen een rente van 6 %.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

13. Z. 5-3-1614 6/2

Anthonis Peters heeft als man en momber van Anna in erfrecht overgedragen aan Alidt, de weduwe van Anthonis Willemsen, een stuk groesveld genaamd "Het Heijvelt" (belendende percelen: Gerardt Aerts en Michiel Peters), los en vrij behalve een cijns van 3 stuiver en 3 oort aan Jr. Michiel Borchgraven.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

14. Z. 5-3-1614 6/3

Alidt, de weduwe van Anthonio Willemsen, verklaart schuldig te zijn aan Anthonis Peters van nu tot Lichtmis a.s. over tien jaar een bedrag van 100 gulden tegen een jaarlijkse rente van 6 %, eerste vervalddag Lichtmis a.s. over een jaar.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

15. Z. 8-3-1614 6/4

Lambert Aertssen heeft in erfrecht overgedragen aan Henrick Janssen een derde van een akker genaamd "De Beeckacker" te Zeelst (belendende percelen: Heijiken Danen, de hoeve van Hasenbosch en de kinderen van Jan Aertssen), los en vrij, zoals Anna, de weduwe van Jan Sijmons, dit gedeelte op 10-12-1603 aan Lambert Aertssen had overgedragon.
Schepenen: Dirck wanden Hove - Adriaan Janssen.

16. z. 8-3-1614 6/5 - 7/1

Lambert Aertssen verklaart, dat Henrick Janssen hem heeft betaald, wat Anna, de weduwe van Jan Sijmons, op 13-6-1602 had verklaard hem, Lambert schuldig te zijn, nl. een bedrag van 45 gulden, voor welk bedrag Lambert aan Hendrick heeft overgedragen de helft en het kindsgedeelte van Vreij's Aertssen, dát hem van Peter Claessen en diens vrouw Meijken was aaxigestorven©
Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

17. Z. 8-3-1614 7/2

Hendrick Janssen belooft met onderpand van zijn persoon en goederen Lambert Aertssen Schadeloos te houden aangaande de twee PETERSEN (gouden munten), die Lambert aan de erfgenamen van Dries Vervloet placht te betalen.
Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

18. z. 8-3-1614 7/3

Jan Janssen draagt in erfpacht over aan Goijaert Joris een stuk heiveld achter het Horenven te Zeelst (belendende percelen: Jan Peters en de gemene heide).
Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

19. z. 8-3-1614 7/4

Goijaert Joris verklaart schuldig te zijn aan Jan Janssen de som van 24 gulden, waarvan de helft direkt en de andere helft op St.-Jansmisse betaald zal worden,
Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

20. Zo.-Ve. 12-3-1614 7/5

Everart Laureijssen verklaart schuldig te zijn aan de Provisoren van de Tafel van de H.Geest te Sonderwijck een bedrag van 50 gulden tegen een jaarlijkse rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd, eerste vervaldag Lichtmis 1615. Opzegging moet een half jaar tevoren geschieden.
Schepenen: Ariaan Janssen - Aert Janssen.
(aflossing op 14-1-1629)

21. Zo.-Ve. 12-3-1614 7/67 8/1

Jan Laureijssen verklaart, dat Everaert Laureijssen hem 200 gulden heeft betaald voor een zekere erfkoop, geheel volgens onderling akkoord, en dat hij en zijn nakomelingen voor altijd afstand hebben gedaan.
Schepenen: Ariaan Janssen - Aert Janssen.

22. B. 12-3-1614 8/2

Testament van Willem Gerartssen en zijn vrouw Marijken, ingezetenen van de Heerlijkheid Blaarthem: a) alle vorige testamenten en schikkingen worden nietig verklaard, b) de langstlevende mag vrij over alle goederen beschikken, c) verder zijn alle goederen ten bate van de kinderen en tot afbetaling van alle schulden.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen

23. Z. 18-3-1614 9/1.

Goijaert Janssen heeft aan de hoofdman Henrick Peterssen twee schepenbrieven overgedragen: a) van 10-8-1609: 2 gulden en 10 stuiver, b) van 27-1-1529: 2½ vat rogge, Deze brieven had Goijaert gekocht van de chirurgijn Mr. Jan de Momboir. Mochten deze renten soms meer waard zijn dan de goederen waaruit zij worden geheven, dan zullen zij worden genomen uit de goederen van Goijaert Janssen. Henrick mag alle achterstallige renten innen.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Ariaan Janssen.

(deze twee uitgangen werden ingelost bij de hoofdmannen Jan van Hessel en Cornelis Hendricks, terwijl de schepenbrieven werden gekasseerd in tegenwoordigheid van Marten Michielssen en Joris Schepers op 18-2-1624).

24. Z. 1873-1614 9/2

Henrick Peterssen, hoofdman, verklaart schuldig te zijn aan Goijaert Joorissen een bedrag van 50 gulden, te betalen op 23-3-1614.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Ariaan Janssen.

25. Z. 24-3-1614 9/3

Jan Peterssen verklaart schuldig te zijnaan Andries Jan Thijssen een bedrag van 25 gulden van Pasen a. s. tot over twee jaar tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per jaar, eerste vervalldag Pasen overeen jaar, opzegging een kwart jaar tevoren.

Schepenen: Dirck vanden Hove - Adriaan Janssen.

26. Zo.-Ve. 5-2-1614 9/4

Lenart Jaspers verklaart schuldig te zijn aan Nijs Nijssens minderjarige kinderen of hun gevolmachtigde de som van 25 gulden tegen een jaarlijkse rente van 16 penningen en wel voor de periode van Lichtmis jl. tot over drie jaar.

Schepenen: Jacob Thielemans - Michiel Nijssen.

27. Zo.-Ve. 10-3-1614 1C/1

Jan Peterssen verklaart schuldig te zijn aan de H.Geestmeesters van Veldhoven een bedrag van 32 gulden én wel van Lichtmis jl. tot over drie jaar tegen een rente van 6 %

Schepenen: Jacob Thielemans – Michiel Nijssen.

(door genoemde schepenen overgebracht op 21-4-1614, de schuld .door Jan Peterssen betaald in 1623).

28. Zo.-Ve 3-4-1614 10/2

Michiel Frans Aertssen en Jacob Coels als mombber van zijn vrouw Marijken hebben overgedragen aan Jan Jan Staessen een erfenis te Schoot in Sonderwijck-Velthoven waarop Frans Aerts woonde: a) een "aangelag" met de "Hoge Dries", het "Bochtken" en het "Borchtken" met een beemd, b) een erf genaamd "De Coppelenfly (belendende percelen: Laureijs Henricksen, Aert Lonaerts. de Kerkwegy de gemeijnt en Willem Janssen). De jaarlijkse uitgangen uit deze goederen zijn: twee mud rogge aan de erfgenamen van Frans Loijen, 6 gulden aan Goijaert van den Broeck en 14 stuiver cijns aan de Baselaers te s-Hertogenbosch.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

29. Zo.-Ve. 3-4-1614 10/3 - 11/1

Michiel Frans Aertssen en Jacob Coels als mombber van zijn vrouw Marijken hebben aan Wouter Henricks en Willem Huijpen overgedragen een akker te Schoot in Sonderwijck-Velthoven (belendende percelen Aert Franssen, Peter Diercksen, Anneken Jans en de weg).

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

30. Zo.-Ve. 3-4-1614 11/2

Wouter Henricksen en Willem Huijpen verklaren schuldig te zijn aan Michiel Franssen en Jacques Cools als mombber van zijn vrouw Marijken van nu tot Kerstmis over 3 jaar: 174 gulden en 10 stuiver tegen een jaarlijkse rente van 16 penningen. Opzeggingstermijn een half jaar tevoren.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

31. Zo.-Ve. 3-4-1614 11/3

Michiel Franssen en Jacques Cools als mombber van zijn vrouw Máriaiken hebben aan Willem Aertssen overgedragen een akker genoemd "Het Lijntken" en een akker genoemd "Die Streep" te Schoot in Sonderwijck-Velthoven (belendende percelen: koper, Jan Staessen, Jan Franssen, Jr. Floris van Eijck voor de STREEP, voor het LIJNTKEN koper Jan Janssen, de kinderen van Aert Lenaerts en Wouter Joris).

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

32. Zo.-Ve. 1-4-1614 12/1

Willem Aertssen verklaart schuldig te zijn aan Michiel Franssen en Jacques Cools van Lichtmis jl. tot over 3 jaar een bedrag van 138 gulden tegen een rente van 6 percent. Willem mag het kapitaal aflossen met de verlopen pacht. Opzeggingstermijn een half jaar.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

(afgelost op 13-3-1618).

33. Zo.-Ve. 3-4-1614 12/2

Michiel Franssen en Jacques Cools als man en mombber van Marijken hebben aan Peter Jacobs overgedragen een beemd genaamd "De Pegbroeken" te Velthoven (belendende percelen: de erfgenamen van

Jacob Vreijssen, Peter Diercxen).

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans

34. Zo.-Ve. 3-4-1614 12/3

Peter Jacops verklaart schuldig te zijn aan Michiel Franssen en Jacques Cools 150 gulden tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd. Peter mag de schuld aflossen met de verlopen pacht.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

35. Zo.-Ve. 3-4-1614 12/4 - 13/1

Michiel Franssen en Jacques Cools als momber van zijn vrouw Marijken hebben overgedragen aan Jacob Peters en Jooris Henricxen een akker te Schoot in Sonderwijck-Velthoven (belendende percelen: Peter Dircx, Goijaert Hermanssen en Peter Diercksen).

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

36. Zo.-Ve. 3-4-161*4 13/2

Jooris Henricxen verklaart schuldig te zijn aan Michiel Franssen en Jacques Cools van Lichtmis jl. tot over 3 jaar een bedrag van 50 gulden tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd. Het kapitaal mag worden afgelost met de verlopen pacht.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

(deze schuldbekentenis is in 1633 gekasseerd).

37. Zo.-Ve. 3-4-1614 13/3

Michiel Franssen en Jacques Cools hebben aan Dauwels Peterssen overgedragen een akker te Schoot in Sonderwijck-Velthoven (belendende percelen: Peter Danen, Jr. Floris van Eijck en Jan Jacobs).

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

38. Zo.-Ve. 3-4-1614 14/1

Pauwels Peterssen verklaart schuldig te zijn aan Michiel Franssen en Jacques Cools van Lichtmis jl. tot over 3 jaar een bedrag van 150 gulden tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd. Het kapitaal mag worden afgelost met de verlopen pacht.

Opzeggingstermijn een half jaar.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

(deze Schuldbekentenis werd gekasseerd in 1637 met toestemming van Frans Michielssen, zoon van Michiel Franssen en Adriaan Willems als momber van zijn broer, was getekend door sekretaris Frans Janssen).

39. Zo.-Ve. 3-4-1614 14/2-4

Jan Peter Rutten verzoekt Pauwels Peterssen hem de koop over te dragen (zie nr. 38) aangezien hij "nader van bloede" is dan Pauwels. Deze gaat hiermede akkoord en draagt de koop over. Jan Peter Rutten begrijpt echter, dát hij niet kan betalen en draagt de "vernadering" over aan Pauwels Peterssen.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

40. Zo. -Ve. 3-4-1614 14/5

Jenneken Embrechts met haar momben en haar zoon (de laatste ook in naam van zijn zusters en zijn zwagers) dragen aan Gillis Franssen over alles wat hun was aangestorven van Wouter Aerts Switten.

Schepenen: Michiel Dionijs - Jacob Thielemans.

41. Zo.-Ve. 7-4-1614 15/1

Jan Jan Smeets de jonge verklaart schuldig te zijn aan de kinderen van Nijs Nijssen van april jl. tot over twee jaar een bedrag van 50 gulden tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd.

Schepenen: Michiel Nijssen - Jacob Thielemans.

42. Zo.-Ve. 9-4-1614 15/2

Jenneken Lenaerts, Jan Lenaertssen, Aert Janssen als man en momben van Peterken Lenaerts, en Henrick Janssen als man en momben van Anneken, hebben aan Jakob Thielemans overgedragen een akker in Sonderwijck-Velthoven (belendende percelen: Winrick Henricxen en de straet), los en vrij behalve a) een jaarlijkse uitgang uit deze akker van 12 vaten rogge, b) 1½ stuiver cijns aan de Heer van Oerle.

Schepenen: Michiel Nijssen - Aert Janssen.

43. Zo.-Ve. 9-4-1614 15/3 - 16/1

Aert Peterssen en zijn broer en zuster verklaren schuldig te zijn aan Pauwels Mathijssen van Lichtmis jl. tot over 8 jaar een bedrag van 75 gulden tegen een jaarlijkse rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd. Het kapitaal mag worden afgelost met de verlopen pacht.

Opzeggingstermijn een half jaar. Hij mag ook 25 gulden per jaar terugbetalen.

Schepenen: Michiel Nijssen - Aert Janssen.

(de laatste betaling is geschied op 24-5-1616)

44. Zo.-Ve. 12-4-1614 16/2

Jan Laureijssen heeft overgedragen aan Jan Goijaertssen van Blaerthem een half huis met de "aanstede" aan de straat te Sonderwijck-Velthoven (belendende percelen: Michiel Claessen en Jan Janssen met zijn kinderen), zoals hem van zijn zuster per lot was toebedeeld, los en vrij behalve: a) te betalen 2 gulden jaarlijks aan de kinderen van Willem Alitten te Wintelre, b). aan Matheus Wouters 120 gulden ineens.

Schepenen: Michiel Nijssen - Jacob Thielemans.

45. Z. 14-3-1614 16/3 - 17/1

Goijaert Goris Librechts heeft aan Corstiaen Peterssen Truijen Zoon overgedragen de helft van 6 gulden en 4½ stuiver per jaar met een lopende en staande pacht, welke Jan Henrick Aerts verklaard had schuldig te zijn aan de kinderen van Peter Jacobs volgens schepenbrief van 6-5-1563 en welke Herman Andriessen

weder had overgedragen aan Libbert Goijaerts Borchouts op 20-27-1596.
Schepenen: Dierck vanden Hove - Ariaen Janssen.

46. Z. 26-3-1614 17/2

Joncker Goijaert van Eijck, Heer van de Heerlijkheid Zeelst en Veldhoven, heeft aan Henrick Willemsen overgedragen een erf bestaande uit een akkerland, groesland en heiland te Cleijn Eijndhoven in Zeelst (belendende percelen: Peter Gerardts, Herbert Janssen, Cornelis Gerardts, Gerardt Cornelissen, de kinderen van Jan Claessen, Willem Laureijssen en de straat), los en vrij. Van Eijck en zijn nakomelingen mogen "weghen" een weilandje van ca. 2 lopen gelegen bij het huis van Jan Anssems en wel onder de voorwaarde, dat Henrick Willemsen de weg komende van het woonhuis van Jan Verboorten of Joffrouw Anna, de weduwe van Gielis Kievits, tot het vermelde veldje zal mogen gebruiken.
Schepenen: Dierck vanden Hove - Ariaen Janssen.

47. Z. 26-3-1614 17/3 - 18/1

Henrick Willemsen verklaart schuldig te zijn voor de overdracht van een erf (zie nr. 46) aan Joncker Goijaert van Eijck, Heer der Heerlijkheid Zeelst en Veldhoven, een kontant bedrag van 250 gulden en verder nog 400 gulden, te betalen van 1-3-1614 tot over 3 jaar tegen een rente van 6 gulden en 5 stuiver per honderd per jaar.
Schepenen: Dierck vanden Hove - Adriaen Janssen.

48. Z. 26/3-1614 18/2

Joncker Godenart van Eijck verklaart, dat Herbert Janssen gekocht heeft een erf genaamd "Het Hemelrijk" van Joffrouw Anna Verboorten, de weduwe van Gielis Kievits, verder dat aan de koper de keus is gegeven de weg te nemen vanaf de Cleijn Eijndhovensestraat of vanaf het oude woonhuis, dat Herbert Janssen de weg vanaf het oude woonhuis heeft gekozen, waartoe het genoemde "Hemelrijk behoort, dus niet de weg vanaf Cleijn Eijndhoven, en dat ook de schout Henrick Gerardts, toen nog in leven, dit zou hebben kunnen getuigen. Deze feiten zijn ook bekend aan Peter Janssen Steijmans.
Schepenen: Dierck vanden Hove - Adriaen Janssen.

49. Z. 18-4-1614: 18/3:

Roeloff Joris Librechtssen heeft aan zijn broer Goijaert Jooris overgedragen een huis en hof met fruitbomen, welke goederen hij van zijn grootvader Librecht Goijaert Borchouts had gekregen, gelegen bij de kerk te Zeelst (belendende percelen: Dielis Anthonis, de Pástoorsdries ende gemene straat).
Schepenen: Dierck vanden Hove - Adriaen Janssen.

50. Z. 18-4-1614 18/4

Goijaert Joris Borchouts bekent schuldig te zijn aan zijn broer Roeloff Joris Borchouts van nu tot Bamis a.s. een bedrag van 150 gulden zonder rente, en tot Bamis 1615 een bedrag van 200 gulden zonder rente.

Schepenen: Dierck vanden Hove - Adriaan Janssen.

(beide bedragen zijn betaald in presentie van genoemde schepenen en sekretaris Bunnens).

(wordt vervolgd) W.Kl.

III. DE NOTULEN DER VERGADERINGEN VAN SCHEPENEN, BURGERMEESTERS, ARMMEESTERS, KERKMEESTERS, ZETTERS EN NOTABELEN DER IN DE DINGBANK VAN ZEELST-VELDHOVEN-BLAARTHEM VERENIGDE DORPEN.

(1690 1810)

De notulen der vergaderingen en de memories van de in de dingbank van Zeelst, Veldhoven en Blaarthem verenigde dorpen leveren belangrijk documentatiemateriaal voor een plaatselijke geschiedschrijving en de sociografie dezer dorpen. Zeelst, Veldhoven en Blaarthem ressorteerden voor 1560 onder de dingbank van Oerle. Toen Philips II in genoemd jaar de dorpen aan diverse adellijke families verpanddey kregen Zoelst, Veldhoven en Blaarthem een eigen gezamenlijke dingbank. De drie dorpen gingen dus een rechtsgebied vormen, waarin hun gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen werden behartigd. Zij hadden echter wel ieder een eigen bestuur. De administratie was ten dele gemeenschappelijk en gedeeltelijk gescheiden. Eén en dezelfde sekretaris notuleerde zowel de gezamenlijke vergaderingen (gemeenschappelijke zaken) als Ook de vergaderingen van de afzonderlijke besturen (eigen dorpshuishoudelijke zaken). Deze situatie duurde voort tot 1811, toen de burgerlijke stand werd ingevoerd. Veldhoven en Meerveldhoven werden toen tot één gemeente samengevoegd, terwijl Zoelst en Blaarthem eigen gemeenten gingen vormen. De notulenboeken van de in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem verenigde dorpen bevatten naast de notulen der vergaderingen reglementen, instructies, memories, kopieën van ingekomen en uitgaande stukken, kommissies, extrakten uit de resoluties van de Staten-Generaal, de Raad van State en het Departementaal Bestuur van Brabant. Van 1779 af verschenen op de gezamenlijke vergaderingen zo nu en dan ook de besturen van Meerveldhoven en van Gestel.

De hierna volgende inhoudsbeschrijvingen zijn per vergadering of stuk in chronologische orde genummerd. De letters links boven elke beschrijving duiden de betreffende plaatsnamen aan: B = Blaarthem, G = Gestel, M = Meerveldhoven, V = Veldhoven, Z = Zeelst. Rechts boven elke beschrijving staat het nummer

van de betreffende foliant (foliant.1: van 1690 tot mei 1770, foliant 2: van juli 1770 tot april 1798, foliant 3: Van juni 1798 tot september 1810) met aanduiding van de folio, in het midden de datering.

Van de 597 vergaderingen, resp. stukken zullen per aflevering 40 a 50 worden beschreven. Na afsluiting der laatste publikatie aangaande deze oude notulen kan een volledige alfabetische index in boekvorm worden geleverd.

1. V. 1690 - 16931/148v
Memorie inzake betaling van bijdrage voor legergoederen (eigen leger) f. 156,- betaald op
11-5-1690 213,-
1-12-1690 128,-
16-1-1691 203,- 6 st.
5-12-1692 350,-
4- 4-1693 450,-
door Fr. Thomas betaald 196,- en 11 st.
4-11-1693 54,-
totaal f. 1751,- 1 st.

2. V. maart 1701 - mei 1702 1/159v-16r
Regeerders en principale ingezetenen van Veldhoven hebben in verband met de a.s. oorlog besloten enig geld te negotiëren. Van Dirck Mellens van Gestel werd een bedrag van f. 800,- opgenomen tegen een rente van 3-1.- %. Dit bedrag werd ten tijde van het burgemeesterschap van Jan Heuvelmans en Anthonij Peter Henssen als volgt gebruikt:

g.	st.	p.	
72	10	0	aan Michiel Rijokers voor een paard, geleverd aan het leger van de graaf Van Athelone 14-5-1702
301	19	10	voor haver (aan de vijand) 15-5-1702
11	11	0	aan Paulus Rutten (paard) 22-5-1702
3	15	0	aan Jan Bartels (huur paard)24-5-1702
75	0	0	paard en kar(op last v. vijand) 29-5-1702
51	0	0	vergoeding voor paard aan Jan 29-5-1702 Pank (afgestaan aan de vijand)
21	0	0	aan Thomas Dirckx voor zijn kár
15	0	0	aan hert Jacobs (reis Fr. leger)
20	0	0	vergoeding aan de Sauvégarde voor een mantel die men in de kerk was kwijtgeraakt
15	2	8	aan de Hollandse Sauvegarde
60	0	0	aan de Franse Sauvegarde
143	0	0	Franse kwitantie van Antwerpen
9	15	4	vertering
800	0	0	totaal

3. V.Z.B.20 en 24 mei 1702 1/1502

Kopie van een Franse kwitantie, ondertekend door Bourhey en gezonden aan Erickus Duits, inzake de levering van 42 molder en 1 vat haver te Weert en Roermond door de drie dorpen Veldhoven, Zeelst en Blaarthem (origineel hiervan op verzoek toegezonden op 10 augustus 1703).

4. v. 1702 - 1703 1/150v

Memorie van een betaling, gedaan te Antwerpen aan intendant Durij,

voor Veldhoven:	377	0	0	1-8-1702
	377	0	0	13-10-1702
	18	17	0	
		12	12	0
	600	0	0	13- 4-1703
	300	0	0	24- 6-1703
	1685		9	0 totaal

5. V. 28 maart 1703 1/3r

Dorpsvergadering, waarbij de burgemeesters, oud-burgemeesters, schepenen, armmeesters en oud,-armmeesters van Veldhoven besluiten, dat het in 1703 i.v.m. de Franse contributie te lenen geld door de burgemeesters Jan Heuvelmans en Teunis Peter Henssen zal worden geïncasseerd.

6. v. 8 april 1703 1/4r

Vergadering van de geërfden en de principale ingezetenen van :Veldhoven inzake de aanschrijving van de "Leegex Baeren". Er wordt besloten één a twee regenten af te vaardigen, om van de toedracht van zakenpoolshoogte te nemen.

7. V.Z.B.23 mei 1703 1/150r

Voor de dorpen Veldhoven, Zeelst en Blaarthem heeft Huijbert van de Vorst geleverd 18 molder en 4½ vat haver, waarvoor hij heeft ontvangen f. 268,-. Voor onkosten en verering wordt berekend 33 gulden 19 stuiver en 10 penningen, totaal dus 301 gulden 19 stuiver en 10 penningen

8. V. 7 augustus 1704 1/151v

Vergadering van de regenten en alle principale ingezetenen van Veldhoven (53 in getal) inzake een rekwest aan de staat om kwijtschelding van belasting in verband met de schade, die Veldhoven heeft geleden door de legers van de koning van Frankrijk en Spanje, die van 10 tot 24 augustus 1702 te Riethoven en Gestel hebben gelegen. Volgens een beëdigde lijst bedraagt de schade 52.150. gulden. Door de staat wordt een vergoeding van 7.500 gulden verstrekt. De gedupeerden zullen naar verhouding een vergoeding ontvangen van de rentmeester te Den Bosch. Voorwaarde is echter, dat deze ingezetenen eerst de verponding-en de gemene middelen over de afgelopen twee jaren aan dezelfde rentmeester betalen.

Aangezien men echter hiertoe niet in staat is, wordt met 51 stemmen besloten een rekwes in te dienen met het verzoek, de schuld op het tijdstip van de kwijtschelding met de rentmeester te mogen verrekenen. Tegenstemmers zijn Dirck Huijbers Raedemaecker en Jacob van der Meijden.

9. V. 14 maart 1705 1/5

Dorpsvergadering inzake de jaarlijkse benadeling van Veldhoven, aangaande de gemene middelen vergeleken met het aandeel van Zeelst en Meerveldhoven. Besloten wordt bij de E.M. te Den Bosch een verzoek in te dienen, om naast Zeelst en Meerveldhoven een meer geproportioneerd aandeel in alle imposten te mogen betalen. Dit rekwes zal tijdens de verpachting der gemene middelen te Den Bosch op 22 maart 1705 worden voorgelegd.

10. V. januari 1706 1/19v

Bij de afrekening van Coornelis Janssen Wagenmakers, als verpondingsbeurder van Veldhoven is gebleken, dat hem voor het innen van deze belastinggelden voor een bedrag van f. 30,- tekort is gedaan. Dit bedrag heeft de gemeente aan hem moeten betalen.

11. V. 27 juli 1706 1/6

Dorpsvergadering van de geërfden en principale ingezetenen van Veldhoven inzake a) de verkoop van turf in het WITVEN, b) de steun aan het kwartier aangaande de schuld aan de Vrouwe van Oirschot. Betreffende punt b) zal Veldhoven tot een bijdrage besluiten, indien de meeste dorpen van het kwartier dit ook doen.

12. V. 17 januari 1707 1/20v

Afrekening van Anthoonis Peeter Henssen als verpondingsbeurder van Veldhoven. De schepenen en rekenmannen hebben bevonden, dat hij aan de gemeente nog moet betalen 16 gulden en 9 stuiver. Genoemd bedrag is daarna door Henssen betaald.

13. V. 17 januari 1707 1/21r

Coornelis Janssen Wagenmaeckers heeft wederom op zich genomen, de verpondingsgelden te innen en wel voor een beloning van 5 gulden en 10 stuiver per honderd en één dukaat voor zijn vrouw.

14. V. 13 maart 1707 1/1r

Burgemeester Jan van Toor van Veldhoven verklaart t.o.v. de president Mijs Sledsen en de schepenen Johan van Noort en Michiel Rijckers, dat hij van Peeter Cornelis Heuvelmans een bedrag van 100 gulden tegen 4 % rente heeft geleend om het dorpskantoor en de dorps schulden te betalen.

15. V. 13 juni 1707 1/21v-22v

Dorpsvergadering Met de grote geërfden en de principale ingezetenen van Veldhoven, waarbij wordt besloten, 18 a 19 eerlijke

lieden als heemraden aan te stellen, die het turf-delven in de Aert en het Broeck en het weiden van schapen door herders moeten beletten, mits geen vergunning of ordonnans kan worden aangetoond.

16. V. 7 augustus 1707 1/23v-24

Dorpsvergadering met de grote geërfden en principale ingezetenen van Veldhoven inzake het "stollisieren" van vermindering van verponding en het overgeven der lijsten van de opgenomen kapitalen t.l.v. de gemeente Veldhoven aan de rentmeester der domeinen. Er wordt besloten de "stollisatie" tot het einde toe door te zetten. De regenten wbrden gemachtigd naar eigen goedvinden te handelen inzake het overgeven van genoemde lijsten. Individuele benadelingen zullen door de gemeenschap worden gedragen.

17. V. januari 1708 1/20r

Afrekening van Coornelis Janssen Wagenmaeckers als verpondingsbeurder van Veldhoven over 1706 en 1707, waarbij door schepenen en rekenmannen wordt bevonden, dat de genoemde nog een bedrag van 3 gulden 17 stuiver en 12 penningen aan de gemeente is verschuldigd. Verteld bedrag is daarna door Coornelis Janssen betaald.

18. V. 22 april 1708 1/26

Dorpsvergadering van geërfden en principale ingezetenen van Veldhoven, waarbij wordt besloten, dat de pastoor zijn reële en personele lasten moet betalen, daar hij volgens zeggen van inwoners beter kan betalen dan andere geërfden en ingezetenen.

19. V. 14 oktober 1708 1/27-28r

Dorpsvergadering met de grote geërfden en ingezetenen van Veldhoven inzake reductie of remissie van de verponding. Besloten wordt dienaangaande wederom een rekwes in te dienen.

20. V. 7 december 1708 1/28v-29

Dorpsvergadering gehouden in verband met de door de Fransen op 17 november 1708 gestichte brand. In naam van de door de brand gedupeerde inwoners van Veldhoven zal de president Remisius Sledsen naar den Haag afgevaardigd worden om remissie voor de geleden schade te verkrijgen.

21. V. 26 oktober 1709 1/8-9r

Dorpsvergadering waarbij eenstemmig wordt besloten, dat iedere ingezetene maandelijks een "beij" zal betalen. De regerende burgemeester moet voor inning zorgdragen. Bij wanbetaling zal een sanktie warden toegepast. Tevens zullen de regenten wederom iemand moeten afvaardigen om remissie op de dorpsverponding te verzoeken.

22. V. 21 november 1709 1/21r

Cornelis Janssen Wagenmaeckers heeft op zich genomen de verponding over 1709 te innen tegen een beloning van 5 gulden en 10 stuiver en 4 en "pistool" voor zijn vrouw. Tegen eenzelfde

beloning zal hij ook de verponding over 1710 innen, terwijl hij voor zijn vrouw een dukaat vraagt.

23. V. 24 november 1709 1/30r

Dorpsvergadering met de door de brand gedupeerde Veldhovenaren, waarbij wordt besloten, dat president Remisius Sledsen naar Brussel gaat, om aldaar met de heer Pessers te onderhandelen inzake voortzetting van de "stollisatie" betreffende vergoeding voor de schade, geleden door de brandstichting van de vijand in 1708. Aan de heer Pessers zal een rente van 4% worden beloofd.

24. V. 12 oktober 1710 1/30v-31r

Dorpsvergadering waarbij alle door de brand van 17 november 1708 gedupeerden en de regenten van Veldhoven de president Remijs Sledsen naar Den Haag afvaardigen ter verkrijging van schadevergoeding. Boven de gewone vertering en extra uitgaven worden hem nog twee gulden en tien stuiver per dag toegewezen vooreigen daggeld en vertering.

25. V. 28 oktober 1710 1/31v-32r

Dorpsvergadering met de grote geërfden en principale ingezetenen van Veldhoven (het behandelde onderwerp is niet vermeld, genoteerd staan alleen de namen der aanwezigen).

26. V. 3 december 1710 . 1/32v-34r

Dorpsvergadering met de grote geërfden en de principale ingezetenen van Veldhoven, waarbij de regenten worden gemachtigd t.l.v. het dorp 600 gulden te negotiëren, om voor de door de brand gedupeerden de verponding alsmede de reële en personele belasting te kunnen betalen. De gemeente zal 4 jaar lang de rente van dit bedrag betalen, terwijl de gedupeerden zelf daarna het kapitaal zullen terugbetalen.

27. V. 21februari 1711 1/35

Ontvangstverklaringen van de hoven: door brand gedupeerden van Veldhoven

Jan Heuvelmans	57 g.	14 st.	12 p.
Poulus Hendrick Eijmans	41	12	0
Hendrick Elssen	69	19	12
Maerselis Janssen	37	19	8
Lisebeth Sledsen	68	5	11
Huijbert Poulus Maas	43	3	8
Dielis Otters	106	5	2
Jacob de Sierlier	22	1	10
Frans Poulis	28	12	8
Jan Janssen van Nienen	20	16	14
Ariaen van den Bergh	3	12	0

De genoemden beloven het geld over 4 jaar terug te betalen.

28. V. 21 februari 1711 1/34v-35v

Verklaring van de op 17 november door brand gedupeerden, dat zij, een ieder volgens een bepaald contingent, van de 600 gulden, welke de regenten t.l.v. het dorp hadden opgenomen, een bedrag hebben ontvangen. Zij verbinden zich, déze bedragen aan de regenten te restitueren indien er geen vergoeding van rijkswege komt. De gemeente zal jaar lang de rente voor het opgenomen geld betalen. (hier wordt ook de naam van partijganger de Moelin vermeld, door wiens toedoen de brandstichting is geschied)

29. V. 18 januari 1712 1/21r

Afrekening van Cornelis Janssen met de schepenen en rekenmannen van Veldhoven inzake de rekognitiegelden voor zijn vrouw voor het innen van de verponding over de jaren 1707 t/m 1711 (f. 45,-).

30. V. 29 juni 1712 1/36v

Vergadering gehouden in verband met de verpachting der tienden, waarbij eensgezind wordt besloten, Mijs Sledsen, Michgiel Rijokers. en Hendrick Peeter Henssen te kommitteren de tienden te verpachten.

31. V. 25 september 1712 1/37v-38v

Dorpsvergadering aangaande schoolzaken, waarbij de principale ingezetenen van Veldhoven aan de regenten of aan een bekwaam persoon opdracht willen geven een rekwes op te stellen en al het nodige te ondernemen tegen de schoolresolutie en middelen te vinden, om in het belang van de kinderen de plaatselijke rechten te behouden.

32. V. 14 oktober 1713 1/39r

Dorpsvergadering met de grote geërfden en de principale ingezetenen van Veldhoven inzake de pastorie, die de regenten voor het dorp hebben gekocht. Er wordt besloten bij het rijk een rekwes in te dienen ter verkrijging van geld, om de predikant een geschikte woning te kunnen bezorgen of te bewerken, dat de staat de pastorie wederom aan de gereformeerde gemeente teruggeeft, die dan naar eigen inzicht en op eigen risico voor de restauratie zorgdraagt.

33. V. 22 november 1714 1/40.

Vergadering van de grote geërfden en notabele ingezetenen van Veldhoven met predikant Haseu. Er wordt besloten voor het levensonderhoud van de predikant een bedrag van 100 gulden van gemeentewege te betalen. Men is ook bereid 120 gulden te betalen, echter onder voorwaarde, dat de gemeente niet verplicht wordt de pastorie en een hof voor de predikant te bouwen. Dominee Haseu heeft de pastorie van de gemeente overgenomen zoals de regenten deze hebben gekocht van de erfgenamen van predikant Bedbaer. De regenten worden daarna gemachtigd het geld voor de predikant te negotiëren.

34. V. 6 januari 1715 1/41v

Dorpsvergadering waarin wordt besloten dat de gemeente de helft van de kosten zal dragen (vermoedelijk voor de predikant) én met de deurwaarder zo goed mogelijk tot een akkoord, tracht te komen. Een desbetreffende afvaardiging zal zo spoedig mogelijk naar Den Bosch gaan.

35. V. 4 maart 1716 1/42

Dorpsvergadering met de grote geërfden en notabele ingezetenen van Veldhoven, waarbij wordt besloten, de kwestie van het hoofd geld als volgt te behandelen: men zal eerst trachten zover dit enigszins mogelijk is, ook de armen op de hoofdgeldlijst over te brengen. Mochten de armen echter niet kunnen betalen, dan zullen de regenten in elk geval door de gemeenschap schadeloos worden gesteld en als eerlijke lieden worden beschouwd.

36. V. 24 december 1717 1/Vr

Arnoldus van Peer, meester7deidekker te Strijp, zal volgens afspraak voor 8 gulden per jaar de komende 10 jaren het dak van de toren onderhouden, te beginnen 1 januari 1718. Hij zal hiervoor ook de leien en spijkers moeten leveren.

37. V. 15 maart 1718 1/87

President, burgemeesters, armmeesters, rekenmeesters, grote geërfden en notabele ingezetenen van Veldhoven verklaren, dat pastoor Caerel Bertrant tijdens zijn leven van alle dorpslasten (reëel, persoonlijk, ordinair en extra-ordinair) vrij zal blijven en wel als tegenprestatie voor de 6000 gulden, die hij bij de gemeente heeft uitgezet tegen een rente van 3 gulden en 10 stuiver per honderd (dus f. 210, jaarlijks), welke rente hem door zijn bedienden Peeter Rijckers, Tooni de Wijs, Jan Rijckerá en Cornelis Beijsens zal worden overhandigd. Na zijn dood blijft het kapitaal staan voor de huisarnen.

38. V. 18 maart 1718 1/IIIv-IVr

Remisius Sledsen en Cornelis Janssen, hebben, met goedkeuring van pastoor Carel Bertorant van Veldhoven in de abdij van St.-Micgils te Antwerpen f. 6000,- opgenomen, welk bedrag genoemde pastoor aan de armen van Veldhoven had gelegateerd. De regenten van Veldhoven hebben met dit geld de navolgende kapitalen afgelost: vrouw Rasens f 2500,-, Roosier Weijnans f. 1500,-, Johan Boolden f. 1200,-, Cornelds Beijsens f. 300,-, Dielis Wouters f. 200,- en, de kinderen van Maerlant f. 250,-.

39. V. 11 november 1718 1/43r

Rekening en verantwoording van Johan Verlinden als kollekteur van de verponding over 1714, waarbij door schepenen en rekenmannen word bevonden, dat Verlinden 13 gulden 3 stuiver en 8 penningen meer uitgegeven heeft dan ontvangen. Dit bedrag is hem gerestitueerd bij zijn afrekening van de koningsbede, de kleine speciën

en de personele quotisatie over het jaar 1716.

40. V. 13 januari 1720 1/43v

De regenten van Veldhoven worden door de grote geërfden en de principale ingezetenen van Veldhoven gemachtigd remissie van belasting aan te vragen.

41. V. 13 januari 1720 1/40v-41r

Dorpsvergadering gehouden in verband met het opzeggen van de rente van de pastorie. Van de f. 700,- van de predikant Haseu stelt zich Francis van Eemmen persoonlijk garant voor f. 200,-. Voor de resterende f. 500,- blijven de andere aanwezigen gezamenlijk borg. De regenten worden gemachtigd, om dit geld van iemand op te nemen. Zij worden hierbij door de gemeenschap schadeloos gesteld.

42. V. 6 februari 1720 1/41r

De f. 200,- waarvoor Francis van Eemmen borggis gebleven, heeft genoemde in mindering gebracht van de f. 300,- van Baertel van Kuijck.

43. V. 7 februari 1721 1/23r

Rekening en verantwoording van Cornelis Janssen van zijn ontvangsten en uitgaven inzake de verponding, de vijfde verhoging over 1717 en het halfjaar 1718. Door schepenen en rekenmannen werd bevonden, dat hij 49 gulden 19 stuiver en 12 penningen meer heeft uitgegeven dan ontvangen.

44. V. 1721 1/80v-84v

Repartitie van de door de Raad van State der Verenigde Neeerlanden verstrekte gelden t.b.v. de door de brand van 17 november 1708 gedupeerden (brand door luitenant-kolonel Dumolien). De gedupeerden machtigen de predikant Bedber van Veldhoven en Blaarthem en de president Remisius Sledsen, het geld van de rentmeester-substituut Herman Kreemers in Den Bosch in ontvangst te nemen. Aangevraagd was een som van f. 25.573,- en 30 stuiver. De Raad van State heeft f. 12.029,- en 4 stuiver verstrekt. De gedupeerden verklaren de laatstgenoemde som te hebben ontvangen en wel ieder naar verhouding van de geleden schade. Van de totale som gaat af een bedrag van f. 1.158,- en 13 stuiver voor gemaakte onkosten. Er blijft dus over een som van f. 10.870,- en 11 stuiver, Ieder gedupeerde ontvangt per gulden van het opgegeven bedrag 8 1/2 stuiver:

predikant Bedber	5308-12	2256- 3
Elisabeth, wed.v, Hendrick Sledsen	2301	977-18-8
Evert van den Broeck	1200	510
Dielis Otters	936	398- 6
Adriaen Janssen Beckers	795	337-17- 8
Jan Kuipers kinderen	1100	467-10
Hendrick Elssen	904	384-.3
Christien van den Berch	1516	644- 6

Jacob Charlien	1033	439-0-8	
Marcelis van der Ven		537	228-4-8
Johan van Nunen	992	421-12	
Catelijn Maes	432	183-12	
Evert jan Evers	950	403-15	
Jan der Weduer	589	250-.6	
De weduwe van Jan Adriaens		90	38- 5
Huijbert van Elsen	40	17	
Jan Heuvelmans	2584-19		1098-11
Paulus Eijmans	2090	888- 5	
Frans Paulus	938	398-15-1	
Adrijaen Aerts	90- 5	38- 7-2	
Cornelis Beijsens	438	186- 3	
Wouter Rijckers	232	98-12	
Willem Adriaens	190	80-15	
M. Rijckers	160	68	
Hendrine Vissers	70	29-15	
Aert Leunis	6	2-11	
Elijaes Maerlant	35	14-17-8	
Wouter van Emmen	15	6- 7-8	

De verklaringen werden afgelegd t.o.v. sekretaris Vitus van Vlodroph.

45. V. oktober 1722 1/1r

Benoeming van Jan Hanssen als kollekteur van de verponding, de koningsbede en het beseijgeld, en van Willem Peeters als kollekteur van de kleine speciën, het hoofdgeld, biergeld en de personele quotiáatie, en wel voor de tijd van oktober 1722 tot oktoober 1723.

46. V. 1724 - 1733 1/102r-103v

Huishuur van de pastorie van Veldhoven: van de heer Proijen f. 60,- huishuur ontvangen. Hiervan gaat f. 3,- schrijfkosten af. Van het resterende bedrag werd betaald aan de heer Kuijpers 19, g. 10 st., aan de diakonie 13 g., aan Willem Coppens 15 g., nog eens aan Willem Coppens 9 g., (verrekening 1724). 1725-1727: Dionisius Cranenborg, ontvangt als huishuur van de pastorie 180 g. Zijn uitgaven zijn als volgt: aan Hermen Kuijpers 3 x 18 g. aan Willem Coppens 9 g., aan Hendrick Maerlant 9 gulden, aan de armmeesters van Gestel 6 g. 10 st., aan de diakonie 3 x 12 g. 1728 en 1729: de president Henricus Feijlingius ontvangt aan huur voor de pastorie 120 g. Zijn uitgaven zijn 120 g. 15 st.

1730- 1732: de president Henricus Feijlingius heeft aan huur voor de pastorie ontvangen 180 g. De onkosten waren volgens kwitantie 155 g. 15 st. Voor elk jaar werden door hem aan onkosten gemaakt 3 g. dus in 3 jaar 15 g. Hij heeft 8 gulden meer ontvangen dan uitgegeven. Aan de armmeesters van Gestel werd 3 g. betaald zijnde 1 jaar interest. Uitgaaf van de pastorie door Dionisius Cranenborgh: 10-2-1731 15 g. 15 st, aan de predikant, 9 g. onkosten, 31-1-1732 10 g. 12 st. (voorgeschoten door Dionisius Cranenborgh). Bij controle op 29-1-1734 bleek, dat Dionisius Cranenborgh 18 g. en 15 st. meer had ontvangen dan uitgegeven.

Van de afrekening door Feijlingius over 1730 t/m 1732 is overgebleven 5 g. 5 st. 1733: Feijlingius heeft aan huishuur ontvangen 57 g. Uitgave 63 g. 12 st. 6 p.

47. V. 9 juni 1725 1/104r-106r

Vergadering van de grote geërfdē en principale ingezetenen van Veldhoven, waarbij deze verklaren, de regenten in alles schadeloos te houden in verband met het overgeven van verlaten huizen en ongekultiveerde landerijen, waarvoor enige jaren remissie werd genoten en waarvan thans een lijst moet worden overgelegd.

48. V. 30 december 1725 1/106v-107r

Dorpsvergadering waarbij de regenten worden gemachtigd, twee eerlijke lieden als kellekteurs van het hoorn-, slacht-, bier- en hoofdgeld aan te stellen tegen behoorlijke betaling en het geldaan de Ed. Mo. over te maken. Alle ingezetenen moeten elk kwartaal prompt betalen. Door de regenten worden daarna aangesteld Peeter Peters Schofs en Dionijs Wagenmakers.

49. V. 19 januari 1727 1/108r-109r

Dorpsvergadering waarbij wordt besloten en goedgevonden, dat de regenten wederom ontvangers aanstellen en dat men elkaar bijstaat om met zo min mogelijk kosten de Itetalingen te doen verlopen.

50. V. 21 december 1727 1/110

Dorpsvergadering, waarbij wordt besloten een rekwest te presenteren (vermoedelijk om kwijting van betaling der landslasten).

IV. HET JAARKEURBOEK VAN DE VRIJHEID EN HEERLIJKHEID OIRSCHOT - BEST

Keuren in historische zin waren: plaatselijke verordeningen of het geheel van deze verordeningen. Het keurboek was dus de officiële als wetboek geldende verzameling van de keuren, een register, waarin de verordeningen van een stad of Vrijheid geboekt stonden, wetten van plaatselijk belang, door steden en Vrijheden met de vertegenwoordiger van de landsheer en bij machtiging van deze bepaald.

De oudste in het gemeentelijk archief van Oirschot voorkomende inschrijving van de jaarkeuren van Oirschot-Best dateert van 19 april 1619. Jaarlijks werden deze keuren vanaf de pui van het raadhuis in het openbaar afgekondigd, al of niet aangevuld met nieuwe verordeningen, Het Waren de grondwetten, waarop de kleine wereld van 1500 tot 1800 was gebaseerd en die ons a.h.w. willen inleiden in het dagelijks leven en de maatschappij van de oude Vrijheid en Heerlijkheid Oirschot-Best.

Ook dese wetten vormen voor historici, sociografen en heemliefhebbers een geliefkoosd terrein. Wij hebben gemeend de originele tekst volledig voor U te moeten transkriben. Voor een beter begrip laten wij op de originele tekst een korte maar volledige omschrijving volgen. Per aflevering zullen 20 á 25 jaarkeuren worden gepubliceerd. Zodra alle keuren en latere addities zijn behandeld, zullen de abonnees een alfabetische gemengde personen- en zakehindex ontvangen.

JAERKEURBOECK DER VRIJHEIJT ENDE HEERLIJCKHEIJT VAN OIRSCHOT, WAER INNE BEGREEPEN SIJN ALLE POLLITICQUEN ORDONNANTIEN, KEUREN ENDE BREUCKEN OVER MEMORIE VAN MENSCHEN BIJ DE DRIE STOELN, KERCK ENDE HEIJLIGH GEEST-MEESTEREN DER SELVER VRIJHEIJT GERAEMPT GEORDONNEERT, GEDECRETEERT ENDE ACHTERVOLGHT ENDE ALLENSKENS GE AUGMENTEERT GEADDEERT VERANDERT, ENDE GECORRIGEERT NAER GELEGENTHEIJT VAN DEN TIJT ENDE WEDEROM DE NOVO HERSIEN, ENDE GEREDRESSEERT DAER DAT NAN NOODE IS, NAER DE ONTLEENINGE VAN DE VOORSCHREVEN HEERLIJCKHEIJT, ONDER RESERVE VAN GEHEEL TE WILLEN BLIJVEN IN NOGH VOORDERE ADDITIE, VERANDEREN ENDE VERMEERDEREN NAER HEN BELIEVEN ENDE GELEGENTHEIJT VAN DER SAECKE.

1. VANDE MATE:

In den iersten is geordonneert dat een ijgelijck schuldigh sal sijn te hebben de gerechte mate der Vrijheijt van Oirschot van alle natte ende drooge waeren, 't sij wijn romanie, bastaert olije meede, honich, terre, vrempt bier, binnen bier ende desgelijcken, oijck rogge, terwe, eerweten, boonen, lijsaet, raepsaet, oock laecken lijnden ende wullen, ende alle andere coren ende graen, ende soo dickwils en menighwerfven als imant bevonden wordt contrarie doende sal breucken elcke reijse XXI st.

(Voor vloeistoffen en andere waren zoals graan en textiel mogen alleen de juiste voorgeschreven maten van de Vrijheid Oirschot worden gebruikt. Elke overtreding wordt met 21 stuiver beboet)

2. VANDE KLEIJNE STEENE ENDE TENNE POTTEN. TE VERBEUREN BOVEN DE PENE:

Ende soo wanneer eenige steenen oft tenne potten bij den keurmeesteren oft eijckmeesteren te cleijn bevonden worden dat se die in stucken sullen mogen slaen, oft mede dragen als verbeurt sijnde ende noghtans niettemin den breuck schuldigh sijn te betalen bij den geenen die cleene steenen oft tenne potten toebehooren, wel verstaende dat een ijgelijck herberge houdende niet en sal mogen behouden eenige potten meerder dan drie pinten houdende ende egheen tapkan groot, ende sal becalangieert woorden een cleijn can.

(Wanneer de stenen of tinnen potten door de keurmeesters te klein worden bevonden, mogen zij stuk geslagen of verbeurd verklaard worden. Bovendien moet een boete worden betaald, De herbergiers mogen geen potten behouden, die meer dan 3 pinten (oude vochtmaat van 5 of 6 dl.) bevatten of zo groot zijn als een tapkan. Voor een te kleine kan .zullen de herbergiers bekeurd worden.)

3. VANDE BREUCKEN KEUREN ENDE PEENELTE CONVERTEREN ENDE DEIJLEN:

Van welke voorgaende ende naebeschreven breucken die heeren schouten ende rentmeesteren ofte hene stadthouderen elck in 't sijn respectie sullen hebben de gerechte hellichte ende die andere hellichte die keurmeesters ende gesworen die dat elck in 't sijn op hennen eedt aenbrengen sullen welke hellichte dije officieren schuldigh sullen sijn den gesworen ende keurmeesters deughdelijck te betalen ende uijt te reijcken 't sij bij executie of andersints naer behooren voor ende aler met parthijen te overcoomen, oft composeren ende naedemael hem van de keuren en der breucken bij de gesworen, oft keurmeesters genoeg gebleken sal sijn, sal die zelve officier de voorschreven keuren ende breucken met heerlijcke reele executie mogen invoorderen sonder voortier vonnisse ten minsten tot nomptisatie ende daer naer in reght oft oppositie ontfangen te mogen woorden 't zelve alsoo voor nu voor alsdan als vonnissen verclarende ende ordonnerende.

(De helft van de bovenvermelde boete-inkomsten is bestemd

voor de schouten en rentmeesters of hun plaatsvervangers, de andere helft voor de keurmeesters en de gezworenen, die de overtredingen Onder eed aanbrengen. De officier is verplicht, deze bedragen aan de keurmeesters en de betreffende gezworenen uit te betalen. Hij mag de boeten zonder voorafgaand vonnis bij "heerlijke" executie invorderen)

4. VAN DEN GEWIGTE VAN NATTE ENDE DROOGE WAEREN:

Is noch geordoneert dat een ijgelyck schuldigh sal sijn te geven rechtveerdige gewichten van allen natten en droogen wieren, ende soo wije bevonden woont contrarie doende, of daer af becalengiert woort van de keur- oft eijckmeesters, oft oijck bij den heere officier in presentie van schepenen sal breucken van elcken gewichte telcker reijzen dat ment te kleijn bevint XXI st., als voor te deijlen, ende oft gebeurde ijmant den heer oft keurmeesters weijgerden het gewicht te laten eijcken dat deselve sullen breucken telcker reijzen van elcken gewichte XXI st. als voor te deijlen.

(Een ieder is verplicht van alle natte en droge waar het rechtvaardige gewicht te geven. Bekeuringen door de keur- of ijkmeesters of door de officier hebben voor elk te klein bevonden gewicht een boete van 21 stuiver ten gevolge. Hetzelfde geldt voor heny die weigeren het gewicht door de keurmeesters te laten ijken)

5. VAN HET SCHOUWEN VANDEN RIEVIERE D'AA:

Is geordonneert dat een ijgelyck tegen sijn erffnisse die grote Aa tegen die weijde van der Arcken ende die sluijs Aa lofbaerlijcken schuldigh sullen sijn te veegen, alst geboden sal worden, contrarie doende, sal breucken XXI st. als voor te deijlen, ende oft gebeurden dat binnen acht daghen naer de ijerste schouwinge die voorschreven Aa noch niet lofbaerlijok geveeght en waere sal men andere maal mogen schouwen ende sullen andermael breucken. (Een ieder die zijn erf aan de grote Aa tegen de weide van der Arcken en aan de sluis van de Aa heeft liggen, is verplicht de rivier schoon te vegen. Overtreding wordt beboet met 21 stuiver. Indien binnen acht dagen na de eerste schouw de Aa nog niet is schoongeveegd, zal wederom een boete worden opgelegd)

6. VAN EENEN BOOM VAN 12 VOETEN LANCK TER SANDINGE TE BRENGEN:

Is geordonneert dat een ijgelyck de gemeijnte gebruijkende met weijen, torffuen oft andersints sal schuldigh sijn ter sandinge geboden wesende te brengen eenen goeden boom met wortelen 12 voeten lanck om op die gemeijnte te setten, en denselven niet te setten dan bij consent oft bijwesen van gesworens, oft pootmeester, contrarie doende sal breucken seven st. te deijlen als voor, ende die egheenen boom en brenght, sal gehouden sijn op te selve sandinge daer voor te betalen ten minsten eenen stuiver aen den gesworen oft die daer toe gestelt sal sijn, om pooten daer omme te coopen, ende in cas van weijgeringe sal bij heerlijke ende reele executie daer voor geexecuteert worden.

(Wie gebruik maakt van de gemene grond (weiland of turfwinning) zal als hij "ter sandinge is geboden" (zanderij of zandgroeve), verplicht zijn een 12 voeten lange boom met wortels op de gemene grond te planten en wel met toestemming of in aanwezigheid van gezworenen of van de pootmeester. Wie in gebreke blijft zal 7 stuiver boete moeten betalen. Als men geen boom brengt, moet men op dezelfde "sandinge" aan de gezworene of aan hem die ervoor is aangesteld een stuiver betalen, waarvoor dan pootsel kan worden gekocht)

7. VAN EEGHEENEN TORF OFT BAGERT TE MOGEN VERCOOPEN OFT COOPEN:
Is geordonneert dat niemant van de gemeijnteenigen torf oft baggaert en sal mogen vercoopen oft coopen contrarie doende sullen breucken t'elcker reijsen soo wel de cooper als vercooper XXI st.

(Niemand mag van de gemene grond turf of bagger verkopen of kopen, overtreders zullen telkens (zowel Verkopers als kopers) 21 stuiver boete moeten betalen)

8. VANDEN TORF ENDE HEIJDE GEMEIJT ENDE GESLAGEN OP ONGEORLOOFDE PLAETSEN VERBEURT SIJN:

Is geordonneert dat allen den torff ende heijde die men beviynden sal geslagen oft gemeijt te sijn ter plaetsen daer men niet en behoort te slaen ofte te meijon, oft dat ijmant geslagen oft gemeijt heeft voor den ontslach, oft naerder beslagen vrijelijck sal mogen bij den gesworen vercoogt worden waer af dteene helligt sal comen totter kercken van Oirschot, en dtander helligt ten behoeuff vanden gesworen voor hennen aerbeijdt, ende sullen nogtans diegeene die alsoo gemeijt off geslagen hebben, elck breucken XXI st. als voor te deijlen.

(Heide en turf, die op ongeoorloofde plaatsen of vóór de opening van het turfseizoen zijn gestoken, mogen door de gezworenen worden verkocht. De helft van de opbrengst is voor de kerk van Oirschot, de andere helft ten behoeve van de gezworenen. De overtreders moeten 21 stuiver boete betalen)

9. VAN EGHEEN BUIJTEN BEESTEN TE MOGEN AENNEMEN OM OP DESE GEMEIJT TE LATEN GAEN WEIJDEN:

Is mede geordonneert dat niemant van binnen Oirschot eenige beesten van buijten Oirschot en sal mogen aennemen om op onser gemeijnten te laten gaen weijden, contrarie doende sal breucken XXI st. als voor te deijlen.

(De inwoners van Oirschot mogen geen beesten van buiten Oirschot aannemen om ze op de gemene grond te laten weiden. Overtreders zullen 21 stuiver boete moeten betalen)

10. VAN EGHEEN GROESTORFF TE MOGEN SLAEN NIET VERCOFT.

Is geordonneert dat men geheel Oirschot door egheenen groestorff en sal mogen op de gemeijnte slaen dan naer den uijtgeven in de groote heijde achter den Diefwech, contrarie doende sal breucken XXI stuiver als voor te deijlen te verhalen soo wel op den genen die hij voor hem selven oft voor een ander aenveerden sal.

(In geheel Oirschot is het verboden op de gemene grond groesturf te steken behalve in de grote hei achter de Diefwech en wel na uitgifte daarvan. Op overtreding staat een boete van 21 stuiver)

11. VANDE SCHAUWEN, OFT SCHORSTENEN VIJF VOETEN BOVEN HET DACK TE MOETEN MAECKEN:

Is geordonneert dat men alle backovens, brantovens ende schorsteenen lofbaerlijck sal maecken tomende vijff voeten boven het dack, ende soo waer men bevijndt dat die niet lofbaerlijck gemaect en sijn, sal de heere oft sijne dienaeren dije mogen inslaen, ende nogtans elck breucken XXI st. als voor te deijlen.

(Alle bakovens, brandovens en schoorstenen moeten goed zijn gemaakt, De schoorstenen moeten 5 voeten boven het dak uitkomen, Waar men hieraan niet heeft voldaan, mogen de heer of zijn dienaren de ovens stukslaan. De overtreders moeten 21 stuiver boete betalen)

12. VAN DE SCHAEPEN TE MOETEN HOUDEN UIJTEN BROECK:

is geordonneert dat ijgelijck sijne schaeppen uitten Broeck sal houden ten zij op den Vooraert totten cuijlen of hoopen die tegen elcken hertganck respectie gesteecken sullen woorden, ende de leege geheel daer uijt te blijven, contrarie doende sal elcke reijse breucken XIII st, Tot het steecken van de voorschreven cuijlen sijn gekommitteert Dirck de Hoppenbrouwer, Peter Wouters van de Venne, Niclaes Ariens van Nistelroeij, Adriaen Jan Joris ende Bartholomeus Ariens van der Achter, Dije van Aerle totten Nieuwen Dijck toe, dije van Naestenbest en Verrenbest tot den Roijschen wegh toe.

(Schapen moeten buiten het Broeck worden gehouden behalve op de Vooraert tot de kuilen of hopen, die voor elke hertgang zullen worden gegraven Tot het graven van de kuilen sijn gekommitteert Dirick de Hoppenbrouwer, Peter Wouters van de Vennen Niclaes Ariens van Nistelroeij, Adriaen Jan Joris en Bartholomeus Ariens van de Achter, - die van Aarle tot de Nieuwe Dijck en die Naastenbest en Verrenbest tot de Roijsche Wegh. Overtreding van dit artikel wordt bestraft met 14 stuiver boete)

13. VAN HET TOE MAECKEN ENDE SCHOUWEN VAN DE VELDEN LIGGENDE BUIJTEN AEN DE GEMEIJNTE:

Is nogh geordonneert dat een ijgelijck die erffen liggende heeft aen die gemeijnte, dat die alsoo heijmen sal dat die geene daar bij ende ontrent binnen liggende daer door egheene schade en lijden epten breuck van seven st. Ende men sal schauwen aenvanck

nemende met april, ende eenigelijck sal sijn beemden toe slaen vaer april, te schouwen bij schepenen ende naer dien dat de beempden beschouwt sullen sijn soo sal die heere daer af den gebruijckers, oft protrieteris van den selven de weete moeten doen, binnen drije gadhen, oft andersints sal die schouwinge wesen van onwaerde.

(Wie een erf aan de gemenen grond heeft liggeny moet dit zodanig omheinen, dat hierdoor voor anderen geen schade wordt veroorzaakt, Overtreding wordt beboet met 7 stuiver.

In april wordt een begin gemaakt met de schouw der weilanden door de schepenen. Vóór april moet een ieder zijn weilanden afgesloten hebben. Na de schouw zal de Heer binnendrie dagen hiervan aan de gebruikers of eigenaars bericht moeten geven daar anders de schouw ongeldig zal zijn)

14. VAN DEN TORF EN HOEVEEL TE STEKEN:

Is geordonneert dat de heijde en den torff in vrede sullen blijven liggen totter tijt toe die sullen uijtgegeven worden, ende ontslagen wesen, daer aff zijt elck huijs sal mogen slaen met eenen persoon teulende ses loopen saet, ende daer beneden twee daghen die over de ses loopen saets teulen tot twelffve toe drije daghen, boven de twelfve vier daghen, ende met meerp ende die niet en teult eenen dagti, sal elok niet te min te vorens als dat geboden sal woorden tomen haelen een briefken van sijn daghen torffvens, ende eermen sal mogen consent hebben van elcken dagh te vooren to betaelen seven stuijvers. Ene die men bevindt buijten sijn Consent geslagen te hebben sal breucken den torff ende drije g. elcker reijse ofte twee personen dobbel te rekenen.

(Heide en turf moeten blijven liggen totdat ze worden uitgegeven. Dan zal uit elk huis één persoon turf en hei mogen steken en wel als volgt: wie een stuk land van 6 loopen zaad of minder bebouwt twee dagen, wie van 6 tot 12 loopen bebouwt drie dagen en wie meer dan 12 loopen bebouwt vier dagen, wie niets bebouwt één dag. Een ieder moet tevoren een briefje aangaende zijn turfdagen komen halen en voor elke dag 7 stuiver vooraf betalen. Wie zonder toestemming turf heeft gestoken, zal deze moeten afgeven en voor elke overtreding 3 gulden moeten betalen, Bij twee personen wordt een dubbele boete gerekend)

15. VAN HET VLEIJS GESLAGEN BIJ DEN SOMER BINNEN XXIV UEREN ENDE DES SATERDAEGES TE MOETEN VERCOOPEN:

Is geordonneert dat nijemant eenigh vleijschen sal mogen vercoopen op ter straeten dat langer geslagen is geweest dan XXIV ueren, ende dat van aengaende Paesschen tot half gerst-maendt toe t'selve te slaen Vrijdaeghs omme 't Saterdaeghs te vercoopen op die verbeurte van XXI st. als voor te deijlen.

(Niemand mag vlees langs de huizen verkopen, dat langer dan 24 uur na de slacht heeft gelegen. Van Pasen tot half september moet er vrijdags worden geslacht om het vlees zaterdags te verkopen. Overtreding wordt bestraft met 21 st. boete.)

16. VAN TER SANDE TE GAEN:

Is geordonneert dat men alle gewoonlijcke sanden sal stoppen op ter gemeijnte all Oirschot door als't nut en oirbaer wesen sal, ende als dat geboden sal woorden met alsulcke gereetschap ende getauwe aldaer te coomen dat daertoe dienende is, ende niet van daer te scheijden sonder oorlof ende consent der gesworen ende te comen uijt elcke huijse eenen bequamen aerbeijder egheen kinderen oft vrouwen daer manspersoonen in huijs sijn op te verbeurten t'elcker reijsen seven stuijvers als voor te deijlen.

(Op de gemene gronden in geheel Oirschot zal men als het nuttig en nodig geacht wordt alle gewone "sanden stoppen". Uit elk huis zal een bekwaam arbeider worden opgeroepen voor dit werk, voorzien van de nodige gereedschappen, dus geen kinderen of vrouwen. Beëindigen van het werk is alleen toegestaan met verlof van de gezworenen. Wie hieraan niet voldoet, zal telkens 7 stuiver boete moeten betalen)

17. VAN EGHEEN AERDE GESCHOTEN UIJTTE GRAGTE LIGGENDE AEN DE GEMEIJNTE WEGH TE MOGEN HAELEN:

Is geordonneert dat nijemant eenige aarde en sal mogen vegen uijt eenige grachten in de herbanen lijkweghen, dijeken, gemeijn straeten liggende om ewegh te voeren daer aff die aerde loopt uijtten gemeijnen wegh maer te moeten laten liggen ten sij dat hij voor elcke karre eerden wederom in den gemeijnen wegh brenge een karre sants, contrarie doende sal breucken telcker reijsen seven st. als voor te deijlen.

(Niemand mag grond uit grachten (greppels of groeven), die bij heerbanen, lijkwegen (weg naar het kerkhof), dijken en gemene straten liggen, wegvoeren, tenzij men voor elke kar wederom een kar met zand bij de gemene weg aanbrengt. Overtreding hiervan wordt telkens met 7 stuiver beboet)

18. VAN TOT HOFFSTEDEN MISSIEN OF ANDERSINTS TE HOOGHEN EGHEEN AERDE OFT ROSSEN TE MOGEN HALEN SONDER CONSENT:

Is geordonneert dat niemant egheene heij rossen oft aerde op de gemeijnte en sal mogen haelen om hofsteden oft missien te hoogen graven te vullen oft andere ijets daer mede te doen sonder ten minsten van drije gesworen daer toe consent te hebben, ende plaetse gewesen te sijn daer dat nutste ende oirbaerste sal connen geschieden ter minster schaden contrarie doende sal breucken van elcke karre oft weghvoeren seven st. als voor te deijlen.

(Niemand mag aarde of rossen (zoden) van de gemene grond weghalen om er hofsteden en mesthopen mee op te hogen of kuilen te vullen, zonder toestemming van tenminste drie gezworenen. Bovendien mag het alleen maar geschieden op plaatsen, waar het de minste schade oplevert. Voor iedere kar die tegen deze bepaling in wordt weggehaald, zal men 7 stuiver boete moeten betalen)

19. VAN TE SCHOUWEN ALLEN BANEIJNDEN:

Is geordonneert dat men alle baneijnden in vreden houden ende die te schouwen bij Raede ende in presentie van schepenen als noot.wesen sal, ende te breucken aen elck baneijnde seven stuijvers, als voor te deijlen.

(Alle "baneijnden" (uit- of ingang van een bepaald rechtsgebied) moeten in goede orde worden gehouden. Zij worden indien nodig in aanwezigheid van de schepenen geschouwd. Voor elk baneijnde, dat niet in orde wordt bevonden, wordt een boete van 7 stuiver berekend)

20. VAN DE BANEIJIMEN TOE TE DOEN:

Is geordoneert soo wie door eenige baneijnden gaet oft vaert, ende die selve niet weder toe doet, ende open laet staen, sal breucken t'elcker reijssen twee st. als voren te deijlen, waer af een ijgelijck sal mogen becalangieren met waerheede.

(Wie door een "baneijnde" gaat of vaart en het niet weer sluit, zal twee stuiver boete moeten betalen)

(wordt vervolgd) W.Kl.

V. DE OIRSCHOTSE OORKONDEN VAN 1311 tot 1739.

Het archief van Oirschot geniet het grote voorrecht, in het bezit te zijn gebleven van 516 oude in het algemeen goed gekonserveerde oorkonden en wel uit de periode van 1311 tot 1739. Het ligt in de bedoeling, deze oorkonden suksessievelijk in ons blad te transkribieren en te beschrijven. Zij leveren bij uitstek kostelijk materiaal voor de plaatselijke en streekhistorie. En vormen een rijke vondstgroeve voor toponanisten en genealogen. In deze eerste aflevering kunnen wegens gebrek aan plaatsruimte slechts vijf oorkonden worden opgenomen. Per komende afleveringen zullen 10 á 15 oorkonden worden behandeld, zodat de gehele serie binnen 6 jaar is uitgewerkt. Ook aangaande deze Oorkonden kan t.z.t. aan de abonnees een gemengde alfabetische personen- en zakenindex worden geleverd.

1. KOPIE (1601) VAN EEN OORKONDE VAN HERTOG JAN 2 AUGUSTUS 1311

Universis presenter literas visuris auditoris Nos Johannes Dei gratia Dux Lotaringie, Brabantie et Lymburgie notum facimus recognoscentes quod Nos dilectis hominibus nostris de Oirschot thimnum seu communitatem cum fundo iacentem prope Oirschot prout se extendit a laco dicto ten Lake usque Vosculen et de Vonoule usque Hoberch et de Hoberch usque Eckenrijt et de Eckenrijt usque Aantvoert et de Aantvoert usque ad locum dictum ten Twee Boomkees et a dicto loco usque Orscoer et de Orscoer usque Papenvoert et de Papenvoert siout limites trium liberorum auondam dictorum.

Aenkenskinderen se extendunt dedimus et per presentes donamus pro nostra et eorum utilitate tenendam habendam et possidendam- cum fundo luxe hereditario pro annuo et hereditario censu quadraginta solidorum nobis et nostris post nos heredibus seu successoribus ab eisdem heminibus et eorum successoribus annis Singulis in festo omnium sanctorum dando et solvendo pro qua communitate seu thimo dicti homines nostri centum et quinquaginta libras nomine prebenii set precise privatim nobis plenarie persolverunt in pecunia parata grosso Turonensi antiquo pro sedecim denariorum computato quibus nostris hominibus concedimus quod de dicto thimo et fundo tantum vendere et ad annum censur et hereditarium exhibere libere possunt ut dictas centum quinquaginta libras inde recipere valeant et de quanto ipaci summa dicti census quadraginta solidorum percipiant et obtineant annuatim Prout eis visum filere expedire conoedimus insuper eisdem heminibus nostris ut ipsi dictum thimum seu communitatem apertur non preclusum net circumeptum prout iacet et ante iacnit teneant in futurum et quod possunt pecora seu bestias extranee ville vel extranearum villarum ibidem repertas arrestare et detinere quod vulgariter stutten dicitur et inde emendare ..... habitum

et consuetum. Si quis ... .. in dicta villa de Oirschot portionem suam de dicto censu et prebenio solvere noluerit reliqui nostri homines ... .. nolentes ... huiusmodi censum et prebenium solvere ... vel reosaverunt a dictis thimo communitate et eius usu expellere et dictum thimum cum eius usu ei vel eis autoritate nostra efficaciter prohibere. Et que quidem una communitate et eius usu nos antedictos homines nostros et eorum successores prodittimus pro nobis et nostris heredibus seu successoribus ... .. eos in hoc turbantes vel bie iniuriam facientes in premissis bona fide defendere et tueri. In quorum testimonium et robur perpetue firmitatis sigillum nostrum presentibus literis duximus expendendum. Datum anno millesimo tricentesimo undecimo incrustino beati Petri ad Vinculas.

Collata est Presens topia cum originalibus literis sigillatis per ducem Brabantie ut supra refertur et est inventa de vers ad verbum cum eis concordare per me Theodorum Woerkens notarium publicum per curiam Brabantie admissum quod attestor,

Th. Woerkens, 1601

Uitgifte: van de "gemeijnt" (gemene gronden) door hertog Jan van Lotharingen2 Brabant en Limburg, aan de "lieve lieden" van Oirschot tw. het gebied van ten Lake tot Voskuil2 van Voskuil tot Hoberch, van Hoberch tot Eckenrijt, van Eckenrijt tot Santvoert, van Santvoert tot aan de plek genaamd "De twee Boomkens, van daar tot Orscoer van Orscoer tot Papenvoert en van Papenvoert tot aan de grenslijnen van de drie Aekens-kinderen. Voor deze schenking is Oirschot naast een "voorlijf" van 150 pond (geschenk in geld als beleefdheid bij de overdracht) een jaarlijkse erfcijns van 40 stuiver aan de hertog en zijn opvolgers verschuldigd betaalbaar op de feestdag van Allerheiligen. Vee van andere dorpen dat op deze gemeijnt wordt aangetroffen mag worden geschut (opgevangen en opgesloten), Wie weigert zijn

bijdrage, in de jaarlijkse cijns te betalen, zal van het gebruik der gemeijnt op gezag van de hertog worden uitgesloten.

2. KOPIE (126) VAN EEN OORKONDE DER SCHEPENEN VAN 's-HERTOGENBOSCH

24 APRIL 1320

Nos Henricus de Sonne, Henricus de Agge, Petrus de Lapida-via, Johannes filius quondam Artemii, Christelbertus dictus Bisschop et Emondus filius quondam Reneri, scabini Buscoducis, notum facimus universis, quod coram nobis personaliter constitutus Walterus de Oirschot, filius quondam domini Denckini de Oirschot, militis, omnia et singula bona sua in dicto loco de Oirschot consistentia cum universis dictorum bonorum attinentiis videlicet dominiis, jurisdictionibus tam maioribus quam minoribus, altis et bassis hominibus tam feodalibus quam ministerialibus qui sint annuis censibus et pactionibus et molendinis ac omnibus eorum proventibus et cum universis et singulis que ad dicta bona jure vel consuetudine sine omni exceptione noscuntur pertinere in omni integritate et quantitate penitus quam dictus Walterus dicta bona omnia et singula hucusque habuit et possedit legitime et hereditarie vendidit jaste venditionis titulo nobili viro domino Rogerio de Leeffdael militi ab ipso domino. Rogerio a suis prolibus ipsius heredibus seu subcessoribus pro vero ac libero allodio jure hereditarie possessionis habenda et in perpetuum possidenda possessione pacifica et quieta et vero perpertua confirmatione seu ratihabitione vendicianis bonorum predictorum dictus, Walterus omnia et singula bona predicta cum universis ipsorum bonorum attinentiis prescriptis ad nostram sententiam super hoc a iudice dicti loci de Buscoducis requisitam et a nobis ad ipsius requisitionem iuxta communem ritum et consuetudinem iuris eiusdem, loci Buscoducis definitive Trolatam dicto domino Rogerio ad opus sui et eorum prolium ipsorum heredum seu successorum pro vero ac libero allodio super portavit et effestucando resignavit, nihil juris aut partis pro se et suis suoessoribus in hiis obtinendo, dictum dominum Rogerum in dicta bona cum universis et singulis ipsorum attinentiis predictis coram nobis imposuit etheredando instituit modo in allodialibus debito et consueto et promisit coram nobis dictus Walterus venditor et debitor principalis super set bona sua omnia quod ipse dicto domino Rogerio de dictis bonis omnibus et singulis eidem ut dictum est vendit, debitam et iustam prestabit warandiam tamquam de vero ac libero allodio et quod omnem questionem impetitionem et obligationem quamcumque in hiis existentem deponet eidem et penitus amovebit exceptis annuis et hereditariis censibus et pactionibus ex dictis bonis solvendis, quos et quas diptusdominus Rogerius annuatim solvet et solve tenebitur temporibus ad hoc debitis et Censuetis. Presentium testimonio litterarum datum anno millesimo trecentesimo vicesimo feria quinta post dominicam qua cantatur JUBILATE. Ridder Walterus van Oirschot, zoon van ridder Danckaert van Oirschot verkoopt de Heerlijkheid van Oirschot aan ridder Rogier van Leeffdael, dus alle bezit van goederen enrechten met uitzondering van de jaarlijkse cijnszen en uitgangen uit genoemde goederen, welke cijnszen en uitgangen Rogier op vastgestelde tijden verplicht is aan Walterus te betalen.

3. OORKONDE VAN HERTOG JAN, 24 juni 1337

jhan bi der gratien ons heren hertoghe van Lothringen, van Brabant ende van Lemborgh, ontbieden ende bevelen ernsteleke. U onsen scouthete vanden Bosche die nu sijt ende allen onsen scoutheten die, namaels sijn selen, dat ghi de goede lude van Orscot ghemeinleke paisleke ende vredeleke houd in hare ghemeinte van Orscot ende in allen haren rechte dat si daer in hebben ghelijc ende in allen dien manieren dat have brievein hebben ende begripen die si daer af hebben van onsen lieven here ende vader daer God de ziele af hebben moete, ende dese dinghe deede alsoe ernsteleke alsoe dickewile as te doene is ende de vorseide lude van Orscot ghemeinleke ane U versuken selen, sonder eenigh wedersegghen alsoe dat si overmids negheen ghebrec van U daer omme voert ane ane ons nemmer comen en moeten des en last niet alsoe lief alsoe ghi ons hebt. Gegheven te Bruesselle onder onsen seghel in Sente Jhans daghe Baptist in den yare ons Heren dusentégh CCC XXX ende sevene.

Ordonnantie van hertog Jan van Lothringen, Brabant en Limburg, voor de schout van 's-Hertogenbosch en diens opvolgers, om de privileges én rechten, door zijn vader aan Oirschot gegeven, te handhaven.

4. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT, 25 april 1351

Wi Danel vanden Staedecker, Gherit van Mellincroede, Godenaert van der Ameijden, Didderic Willems zoen was van Aerle, Didderic van Overlaer, Heinric van Heersel ende Johan van Blaertum, scepenen in Oerscoty doen cont allen lieden die dese letteren soelen sien ofte horen lesen, dat wij ghewijst hebben nae aldadt voer ons tomen is als eijssore Johan van Ellaer ende Enghelberen sijn suster overmits manisse des richters in enen ghebannen ghedinghe in enen vonnis ghelijc als ons onse hoeft ghaf nae onsen lant recht als dat men Enghelberen sceijdinghe ende deijlinghe doe hebben van alsolkenen goede als daer Sophie hoer moeder in bestarf alsoe als recht is. Ende overmits dit soe is her Arnt van den Dijke ridder scoutheijt van den Bossoe ghevaren met den soepenen van Oerscot op den goede tot Ellaer ghelegghen in der parrochien van Oerscot ende heeft dat goet bestaen te sceijden ende te deijlen nae den recht ghelijc als t vonnis hadde ghewijst ende want hem die tijt te cort waert overmits andere saken daer hi mede te doen hadde als hi seijde soe beval hi Heinrike gheheijten Lauwart sinen vorster op sijn lijf ende op sijn goet dat hi dat goet voersc., deijlen ende sceijden soude nae den recht ende met goeder waerheijt ghelijc als hi voer hadde bestaen, alsoe dat dat goet ghedeijlt waert ende ghesceijden nae den recht ghelijc als t vonnis hadde ghewijst. In orconscap deser dinghe voerscreven hebben wi onsen ghemeijnen seghel des scephendoemo van Oerscot hier aen doen hangen. Ghegheven in den jaer ons Heren doe men screef dusent driehondert vijftich ende ene op sente Marchus dach ewangelists.

Akte van erfscheiding gepasseerd voor de schepenen van Oirschot, waarbij het goed te Ellaer in Oirschot, waar Sophie, de moeder van Johan en Engelberta van Ellaer is overleden, onder deze

laatstgenoemde kinderen wordt verdeeld. Ridder Arent vanden Dijkeg schout te Den Bosch, heeft deze erfscheiding met de schepenen van Oirschot ter plaatse bepaald en aan zijn vors. ter Heinric Lauwart de praktische uitvoering hiervan opgedragen.

5. SCHEPENOORKONDE VAN OIRSCHOT, 16 februari 1360

Wi Henric Brant, Diederic van Overlaer, Jan van Blaerthem, Diederic Diederics. neven zoen, Jan Eckermans, Henric Goeswijns zoen was ende Danel Henrics Grommen zoen, scepenen in Oerscot, tughen onder onsen gemeljnzen zeghel, dat voer ons tomen is Jan Wouters zoen vander Duert ende heeft betoent voer den richter ende voer scepenen, dat Wouter sijn bruderhem allen soe heeft opghedraghen ende ghegheven die hi teghen den beidt in die prochyen van Oerscot soe weler si geleghen sijn: in diepe oft in droghe, voert heeft dese selve Jan betoent voer den richter ende voer scepenen, dat Wouter sijn breder voersc. op dit voerco. opdraghen helmelinghe verteghen tot sinen behoef heeft. Ghegheven inden jaer ons Heren doe men screef dusent driehondert ende tsestich opten sestienden lach in februario. Overdracht van goederen gelegen aan de Beldt te Oirschot door Wouter vander Duert aan sijn broer Jan.

VI. OUDE TOPONYMICA VAN BEST

Het is een enigszins hachelijk ondernemen om oude plaats- en veldnamen te herleiden en te verklaren, omdat bij de vorming, ontwikkeling, resp. verbastering hiervan in de loop der eeuwen te veel factoren hebben medegespeeld. Onderstaande plaatsnaamkundige aantekeningen willen enkel een bescheiden poging zijn en geenszins een afdoende herleiding of verklaring pretenderen.

Zij willen eerder anderen stimuleren een betere explicatie te formuleren en deze aan onze redactie voor te leggen. Het ligt in de bedoeling deze naamanalyses in de komende afleveringen van ons blad te vervolgen. Voorlopig zullen warden behandeld alle in de archieven voorkomende plaats- en veldnamen van het oude Best. Daarna zullen ook die van Oirschot, Oerle, Zeelst, Veldhoven en Meerveldhoven aan een onderzoek worden onderworpen.

1. "Best"

De plaatsnaam "Best" heeft waarschijnlijk dezelfde oorsprong als het Gelderse "Beesd" (1129 Bide, 1224 Beseth), kan dus worden afgeleid van het. woord "bies" en het oude suffix "ithi". In dit geval hebben wij te maken met de benaming van een plaats naar zijn oude begroeiing (biezen); zoals ook "Beesel" kan worden afgeleid uit "Bieslo" hetgeen betekent een open bos met biezen. Het suffix "ithi" in "Besithi" verklaart Jellinghaus in zijn "Westfalische Ortsnamen" als heide en woudstreek. Op dezelfde wijze is ook de plaatsaanduiding "De Biest" te Boxmeer te verklaren. De oude betekenis van "BEST" zou dus kunnen warden omschreven als een plaats met heide en bos, waar veel biezen groeien. De namen der oude hertgangén Verrenbest en Naastenbest vertolken hun meer of minder verwijderde ligging t.o.v. het oude moederdorp Oir-schot.

2. "Aarle"

Over de naam van de oude hertgang "Aarle" kunnen wij de navolgende uiteenlopende verklaringen aanhalen; a) op het eerste gezicht zou men "Aarle" kunnen afleiden uit "aar" = arend en "le" of "lo" =bos; de vertaling zou dus kunnen luiden "Arendsbos" (J. de Vries); b) anderen willen "Aarle" ontlenen aan de ligging bij: een "aar" (riviértje) en vertalen "Aarlen" dus met: bos of dorp aan de Aar; c) een derde m.i. meer plausibele interpretatie is de ontleding van de oudere vorm "Aarsele", die geregeld in de 17e-eeuwse belastingkohieren van Best voorkomt. Men kan deze vorm beschouwen als een samenstelling van "aard" en "sele" (woning) in de betekenis dus van woning op of bij de akkergrond (J. de Vries); het kan ook zijn ontstaan uit het Germaanse "arda" = weide en "sali" . uit één ruimte bestaand huis (Gysseling); in verband met deze laatste verklaring is het misschien interessant aan te halen, wat A.J. van der Aa in 1839 nog in zijn Aardrijkskundig Woordenboek over Aarle schrijft: "het is door houtgewas omgeven en doet zich zeer aangenaam voor, daar de huizen rondom een door hoog geboomte dicht belommerd grasveld gebouwd zijn."

3. "De Vleut"

De plaatsnaam "Vleut" of "Vlot" staat gelijk aan het middelne-

derlandse "vlote" hetgeen betekent vloed of stroompje en in het Duits Fluss of Bach. Het gehucht "De Vleut" dankt zijn naam waarschijnlijk aan een waterloop, die er doorheen stroomde. Het is nl. een zeer vaak in de loop der tijden voorkomend verschijnsel, dat de namen van wateren overgaan op de aldaar liggende nederzetting. En terwijl dan de oude naam van een waterloop voor een jongere benaming moest wijken, bleef de naam voor de nederzetting bestaan. Er stroomde dus in het Verleden door DE VLEUT een vliet, een vlut of een vleut. Een soortgelijke ontwikkeling had b.v. ook plaats in het dorp Oerle te Veldhoven. Hier moest de oude naam van de waterloop "Vleut" of "Vlut" wijken voor de jongere naam "Leup" of "Loop" (door oudere Oerlenaren Ook wel Ekkersrijt genoemd), terwijl de namen van de nederzettingen "Greute Vlut" en "Klaen Vlut" (links en rechts van de LEUP) bleven bestaan.

4. "Gunterslaer"

Voor het woord "Gunterslaer" moge ik drie zeer verschillende interpretaties noteren. De derde lettergreep "laer" duidt aan of een moerassige plaats of een open plek in het bos, waar de "gerechtigde erfgenamen" ook weleens het hout opstapelden. De twee eerste lettergrepen GUNTER kunnen worden afgeleid a) van de voornaam "Ginter" (Germaans: Gundeharis). In dit geval zou "Gunterslaer" dus kunnen betekenen: "des Gundehari" laar (Gundehari is samengesteld uit "gunjo" Kampf en "hari" heer; b) van gunter = ginder of ginds; de betekenis zou dan kunnen zijn "het gindse laar" in tegenstelling met een ander laar; c) van "gunne" waterloop, én dan zou Gunterslaer betekenen: het laar aan de beek of aan .de vliet. We hebben in het laatste geval te maken met een zeer frappante overeenkomst tussen Gunterslaer en De Vleut, twee verschillende benamingen voor hetzelfde gebied en wel van bijna gelijke betekenis.

VII. ECCLESIA SANCTI ODULPHI

KOPIE VAN EEN OORKONDE VAN KONING PHILIPS (1626)

Heemliefhebbers en historisch getnteresseerde inwoners van Best weten, dat de grote Bestenaar Odulphus "uijt eene edele stamroe onder de Franken" omstreeks 775 te Verrenbest is geboren en dat op de plaats van zijn geboortehuis in 1437 (ongeveer 600 jaar na zijn dood) een kapel te zijner ere is verrezen, voorzien van een kerkelijk beneficie of rectoraat. Deze kapel was de bakermat van de St.-Odulphuskerk.

De ingezetenen van het 16e-eeuwse "Aarle, Best ende Gunterslaer" wensten echter spoedig en dringend de oprichting van een eigen parochie, die geheel onafhankelijk haar eigen zaken kon behartigen. Op 7 december 1553 werd de kapel door de Prins-bisschop van Luik Georgius van Oostenrijk tot parochiekerk verheven.. Maar de kerk bleef vooreerst nog een "annexer" d.w.z. afhankelijk van de Kollegiale Kerk van Oirschot. De cantor van het Oirschotse kapittel kwam alleen op zon- en feestdagen de vroegmis te Best celebreren en kreeg daarvoor een honorarium van 60 gulden per jaar. De geestelijke verzorging bleef echter een onhoudbare

toestand. Vaak konden aan stervenden de laatste sacramenten niet meer worden toegediend en kwamen pasgeborenen zonder doopsel te overlijden. De helft der ingezetenen kwam er niet toe om aan de zondagsplicht te voldoen. Men besloot derhalve, door legaten en giften een fonds te vormen, waaruit men een vaste pastoor zou kunnen betalen. Tot woning voor de pastoor bouwde men een turfschop om en kocht er nog 8 roeden hof bij en 11 bunder akkerland. Renten, tienden en andere uitgangen uit diverse goederen zouden worden besteed voor het onderhoud van de kerk en voor de traktementen van de pastoor en de koster. Van het Oirschotse kapittel genoot men bovendien nog een beneficie van 108 gulden per jaar. Toen de Odulphusparochie in 1626 dertienhonderd kommunikanten telde, achtten de kerkmeesters en ingezetenen van Best de tijd gekomen, om een goede pastoor en onderpastoor te benoemen en een koster die tevens het schoolmeestersambt zou bekleden. Hiervoor was een jaarlijks bedrag van 600 gulden nodig, t.w. 300 gulden voor de pastoor, 150 gulden voor de onderpastoor, 100 gulden voor de koster-schoolmeester en 50 gulden voor reparaties aan de kerk. De kerkmeesters verzochten derhalve bij de koning oktrooi, om door erfpachten, erfrenten, erfgoederen, legaten, giften, testamenten en andere middelen een jaarlijks bedrag van 600 gulden voor de St.-Odulphusparochie te mogen fourneren. Op 27 maart 1626 verleende koning Philips in zijn hoedanigheid als hertog van Brabant, het gewenste oktrooi en wel tegen een jaarlijkse betaling van 3 Carolusgulden. Zie hier de transkriptie der kopie van de originele oorkonde van koning Philips (de kopie is geschreven door pastoor G. Heerbeek en wel in het pastoorsregister van Best, kollektie doop-, trouw- en begraafboeken rijksarchief te s-Hertogenbosch, Best nr. 1 van 1612-1753)

**COPIA VAN DE CONINCKLIJCKE OOctROIJ WAER BIJ WORDT TOEGELATEN
DAT DE KERCKE IN BEST MACH HEBBEN EERFFGOET.**

Philippus byder gratien Godts Coninck van Castillien, van Leon, van Arrageny, van boyden Secillien van Jerusatomy van Portugael, van Navarre, van Grenade, van Toleteny van Valentien, van Galitien, van Maillorken van Bevillien, van Sardinien, van Cordube, van Corsicque, van Murcie, van Jaen, van Al(a)garbe, van Algesiras, van Gibraltar, vande Eylanden van Canarien ende Indyen soo orientale als occidentale, van de Eylanden ende vaste erden der zee obeane, Ertshertoghen van Oistenrijck, Hertoghe van Burgognien, van Lothrijck, van Brabant, van Lymborch, van Gelre, van Luxenborch ende van Milanen, Grave van Habsburch, van Vlanderen, van Artois, van Bourgognien, van Tirol Palsgravo ende van Hennegouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van namen ende van Zutphen, Prince van Swano, Marckgrave des Heylich Rijcx van Rome, Heere van Vryslant, van Salins, van Mechelen, van de stadt steden ende landen van Uuytrecht, Overysele ende Groningen, ende Dennatuer in Asien ende Afriken, allen den ghenen die dese onse opene brieven sullen sien of horen lesen saluijt.

Wij hebben ontfanghen die supplicatie van die fabriekmeesters

ende gemeyne gebueren dor parochie van St. Odulphus kercke tot Best gehuechte onder de Vrijheyte van Orschot inhoudende dat hunnen voorsaten ontrent de seventich jaren geleden (als wanneer die voorst. kereke noch maor een simple capelle was) genootsaectt zijn geweest de selve capelle te doen oprichten in eenti parochie kercke, om dat hunne gebueren dagelijcx meer ende meer vermeerderden ende dat eenige van hun een grote ure gaens, dandere anderhalve, ende eenige twe uren gaens waren woonende vande parochie kercke van Sinte Peters wesende de generale ende gemeijne parochie kercke der voorsen geheele Vrijheyte van Orschot, waar door ende om dat de voorsc. gebueren soo verre waren wonende van hunne parochie kercke ende pastoir, is het dicwils gebuert dat veele siecke personen sonder het leste heylich recht te connen ontfangen geraeckten te overlijden, oick de jonghe kynderen, sonder hun dopsel, om dat het onmogelijck was so haestelijck hunnen pastoir te krijghen off bij daghen ende achten soo verre over ende weer te connen gaen, gelijk dat moest geschieden, dat oick over deen hellicht vande Voorsc. gebueren op sondaghen ende h. daghen nyet en consten gecomen inden dinst der missen, soo iet gebuert dat zij om boter vertroost ende versékert te wesen in hunne sielensalicheyt, hebben allenskens doen voor ende dander nae eenighe legaten gemaectt aen die voors. kereke, om die te repareren, ende daer mede eenen pasteur te loonen, die inde selve kerck van St. Odulphus soude doen den dins Gots ende hun de H. Sacramenten administreren, uijt welke legaten de supplianten hebben doen maecken cleen huijsken, over enighe jaren geweest zijnde een torffschop en daer neffens gecocht seven off acht roeyen hoffs, daer inne hunnen teghe oordighen pastoor is wonende, anderhalff bunder ackerlants ende eenighe renten uijtbrengende een honderttweenviertich gulden ende thien stuiver jaerlijcx daer eenighe nu onlanx aende voors. kercke zijn gelegateert, ende eenighe oyck te vorenaende capelle hebben toebehoort met welke rentkens die supplianten tot noch toe hebben de voorst. hunne kerck onderhouden, ende hunnen-Pastoor ende custer daer mede moeten loonen, behoudentlijck dat de heeren canonicken vande voorsc. kercke van St. Peters hun deer toe noch eenighe jaren hebben laten genieten de vruchten van een beneficie jaerlijcx werdt zijnde hondert acht gulden off daerontrent, ende soo dagelijck de Voors. parochie meer ende meer wordt vermeerdert, soo door het vercopen vande gemeijne heijde off gemeijnte over eenighe jaren met voorgaende octroy, als andersints door tgheduerich aenwassen vanden volcke als zijnde onder de voorsc. parochie van St. Odulphus nu teghenwordich over do derthien hondert personen communicanten daeraff de vele bijnaer een ure gaens vande de selve kercke zijn wonende, soo moeten zij nootsakelijck versien worden van eenen goeden pastoir, eenen onderpastoir off vroechmisse heer ende van eenen custer off schoolmeester om dat zij supplianten ende hunne kynderen. alles in de vrese ende dinst Godts suoden moghen worden gooeffent tot hunder sielensalicheijt om welck te gebruijcken

souden die supplianten daer toe wel gerne vorcrijghen eenighe middelen, om die voors. personen daer mede te loonen, die welcke allegader tsamen ten minsten wel hebben van doen sesse hondert gulden tsiaers te weten den pastoir ten minsten drie hondert gulden tsiaers, den vroechemisheer ofte onderpastoir hondert ende vijfflich gulden tsiaers, den custer ende schoolmeester ten minsten oen hondert tsiaers, ende tot reparatie vande voorsc. Kercke vijfflich gulden tsiaers, te meer soomen de voorst. kercke cortelinghe mits de aenwassinghe vande Voorsc. communicanten sal moeten vermeerderen, ende mits die vdersc. kercke noch oyck pastoir niet version en zijn van eenich ander incomen van thienden off diergelijcken, ende dat de niuwe aenwasschende thienden tot een merckelijcke quantiteijt onder de voorsc. parochie opgekomen ende noch dagelijks opcomen worden genoten bij ons onder onse domijnen onser stadt SHartoghonbossche, ende dat voorgaende oude thienden worden genoten bij het voorsce capitle van Orschot ende andere, soo zijn zij supplianten genootsaeckt daer toe te vercrijghen alle middellen van gifften, donatien, legaten ende diergelijcke, maer vresen dat zij bij avonturen daer op iemant zoude moghen letten, ende hun daer in quellinghe doen, ten opsiene van alsulken vercreijch als voor gedaen ende alnoch te doen soo soudent zij daer teghen gherne doen versien, hadden de supplianten ons daer om seer oytmoedelijck gebeden dat ons gelieven wilde tapproberen ende taggreeren de conquesten bij ruïn als vooren allrede gedaen ende alnoch to doen ter sommen toe van zesse hondert gulden tsiaers, soo in renten als gronden van erffven tot onderhoud van hunnen voors., pastoor, vroechemisprister off onderpastoir, custer schoolmeester ende tot reparatie van hunne kercke, ende hun daer over te doen depescheren onse opene brieven van octroy in sulcken kas dienende.

Waerom soo ist dat wij dese sacken voorsc, overgemerckt ende irst hier op gehadt advysen soo van onsen lieven ende getrouwen Johan vanden Leene Raedt ende Rentmeester Generael van ense domeijnen int quartier van onse voorst. stadt Sarthoghenbossche als vanden wethouderen der selver onser stadt geneghen wesende ter beden ende suppletien der voorsc. Supplianten hebben de voorsc. conquesten bij hun als Vooren allrede gedaen, bedragende ontrent hondert tweenviertich gulden thien stuijver tsiaers geaggreert, gedonfirmeert ende geapprobeert, aggreeren, confirmeren en approberen uijt sonderlinghe gratien bij desen onsen brieven, ende daarenboven hebben deselvo geocoyeert, gepermiteert ende geconsenteert, octroyeren, permitteren ende consenteren oyck bij desen dat zij door gifften, legaten ende testamenten off bij andere middele van vercrijge alnoch sullen moghen conquesteren totter sommen van zesse hondert gulden jaerlijx, soo in erffgronden, erfnpachten als renten, daer inne begrepen de voorst. hondert tweenviertich gulden thien stuijver tsiaers bij hun alrede geconquesteert, om daar mede te onderhouden de voors. kercke, pastoir, onderpastoir ende schoolmeester inden verstande nochtans dat de voorst. vercrygene ende noch te vercrijgene goeden sullen staen te schote ende te lothe als zij deden ende waren voor date vande voorsc.

vercrijghe ende dat dese onse teghenwordighe gratie niet en sal preiudiceren jonghen(jonghen) armen ende eerlijcke maeghden geprocreert van goede ende eerlijcke ouders, ende dat de voorscr. supplianten oock schuldich ende gehouden zullen zijn, telcker reijsen soo wanneer zij eenighe goeden inder manieren voorsc. sullen hebben vercreghen tsij met parcelen off andersints, de rechte werde daer van over te brenghen in handen van onsen voorsc. rentmeester ten tijde wesende, om daer van bij hem notio gehouden te worden, ten tijde de voorsc. supplianten de jaerlijxe incomen van seshondert gulden tsaers niet en excederen op pene van nulliteijt van desen onden consent, ende verburte vanden goederen die zij also verereghen, versweghen ende niet overgebracht en sullen hebben, dat oyck de goeden die zij alsoo sullen moghen vercrighen niet en sullen moghen wegen Heerlijckheden off leengoeden hebbende hoghe iurisdictione van justitien, ende bij aldien zij eenighe andere tsij leengoeden off andere vercreghen hadden, dat zij gehouden sullen zijn te stellen ende in wetten te houden een laet, leenman off chijnsman staende ten verheffen hoff ende heere daer onder sulcken goeden sullen resorteren ende subieckt zijn, soo die voor tvererighen van dien zijn geweest. Ende dat de voorsc. supplianten in recognitie van dese onse teghenwordighe gratie ende octroy jaerlijx telcken Paeschen tot onsen profijte als Hartoghe van Brabant gehouden sullen zijn te gheven ende te betalen de comme van drie Carolus guldend tsaers, waeraff den irsten termijn van betalinghe sal vallen den irsten Paeschen naer datum van desen ende soo voorts van jaar te jare ende van termijne tot termijn, ende dat in handen van onsen voorsc. rentmeester nu zijnde ende die naermaels wesen sal, die gehouden sal zijn motto andere onse penninghen daer van ontvanck te macken rekeninghe bewijs ende reliqua te doen te doene tonsen profijte. Tot welcken eijnde de voorsc. supplianten oock gehouden sullen wesen voor de versekeringhe vanda jaerlijxe betalinghe der delder somme van drie Carolus gulden tsaers to geven hunne verbant brieven, gepasseert voor den stadthouder ende mannen van leene onder voorsc. stadtvan SHertoghenbossche ende copije autentijck van dese onse teghenwordighe te leveren tot hunnen toste, gelijkok oyck de voorsc. supplianten gehouden sullen wesen aeler te moghen genijeten het effect van dese onse gratie, dese onse brieven van octroy te doen presenteren in onse camere van rekeninghe in Brabant, om aldaer geregistreert, geverificeert ende geintherineert te worden tot conservatie van onsen rechte hoocheijt ende autoriteijt daer ende alsoo des behoren sal. Ontbieden daerom ende bevelen onsen seer lieven ende getrouwen den cancellier ende andere lieden van onsen rade geordonneert in Brabant ende allen anderen ende onder vassallen off der smaelre heeren justicien, officieren ende ondersaten van ons voorsc. laats Brabant, ende hueren stedehouderen dien dat eenichsints aenéaen sal moghen, dat zij den supplianten van deser onser teghenwordigher gratien octroy, permissie, consent, aggregatie, confirmatie ende approbatie inder manieren boven verclaert, peijselijck ende vredelijck doen ende laten gemeten ende

gebruijcken sonder hun daer inne te doen off te laten geschieden eenich hinder stoot off letsel ter contrarie, want ons alsoo gelieft, ende des oorconden hebben wij onsen zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onser stalt van Brussele den sesentwintichsten martii int jaer ons Heeren duysent seshondert sesentwintich ende van onsen rijeken tseste.

Op de vouwe van dese stont: bij den Coninck, Steenhuijsen. Ende op de andere zijde vanden dobbelen stert anders groten roden segel met des Coninx belt ende wapenen stont aldus: op heden den lesten septembris XVIC zessentwintich zijn dese teghenwordighe brieven van onsen octroy gesien ende gelesen geweest inde caemere van rekeninghen van Zijne Majesteijt in Brabant ende naervolgende den inhouden der selvere aldaer geregistreert ende geintherineert int registre vande chartren ende andere affaires aldaer berustende, begost inde maand van januario XVIC achtien. Getekent Sris. H.H. foliis CXCVIII et CXCIX, met conditie als dimpetranten genaemt in twitte van desen eenich vercrich sullen doen dat zij tselve deser camera sullen adverteren om daer aff notie gehouden to worden op pene van te verliesen d' effect van dit octroy.

Onder stont den naem vanden scrijver

Concordiam huius cum suo originali testatur.

G. Heerbeek tamquam pastor ecclesie de Best.

VIII. HUIZEN EN HUN BEWONERS TE OIRSCHOT VAN DE ZEVENTIENDE TOT DE TWINTIGSTE EEUW

In het archiefdepot der gemeente Oirschot bevinden zich 40 grote folianten, de zogenaamde "verpondingsregisters". De verponding was een belasting op vaste goederen, huizen en landerijen, een schatting in ponden, die 1648 in het generaliteitsland Brabant algemeen werd ingevoerd. Het betekende een veel zwaardere last dan de oude "koningsbede" uit de Spaanse tijd, welke men naast de verponding liet voortbestaan. Het leven onder het bestuur van de Hoog Mogenden werd hierdoor in Brabant bijzonder moeilijk en grauw, in Den Haag kwamen dan ook talloze klachten binnen over te zware lasten, klachten, die meer dan honderd jaar lang aan dovemansoren werden gericht. De "memorie van algemeen wezenlijke bezwaren der Meierij van 1786" geeft een droevig beeld van de harde belastingen in het verarmde Brabantse land. Pas toen werd aan de armste plaatsen enige remissie der verponding verleend. Voor ons twintigste-eeuwers zijn deze verpondingsregisters van onze eigen plaats in menig opzicht van grote betekenis. Zij spreken boekdelen over de situaties, personen, goederen, plaatsaanduidingen en maatschappelijke verhoudingen in het verleden. Voor de sociografie van 2 a 3 eeuwen in ons woongebied zijn deze boeken een bron bij uitstek. Bezit, eigendom en pachtgoederen worden hier zeer gedetailleerd opgegeven met hun afmetingen en de waarde, waarvoor de eigenaar in de verponding werd aangeslagen. De genealoog komt hier geheel aan zijn trekken, omdat er niet alleen de afstamming als zodanig kan worden gerekonstrueerd, maar ook de maatschappelijke positie, het eigendom, de woonwijk en woonstede van de gezochte personen. Bovendien worden de bezitters en pachters in deze boeken meestal aangeduid met de voornamen van vader, grootvader, overgrootvader en soms nog van de betovergrootvader, waardoor het onderzoek van de patronymica (zoals Petersen en Janssen) vergemakkelijkt wordt. Ook voor de interne persoonsnaamkunde zijn de verpondingsregisters interessant aangezien de landerijen, weilanden, kampen en bossen worden aangeduid volgens hun ligging in of bij gehuchten, wijken, dijken en beken. Voor moderne straatnaamgeving zou dit b.v. een goede historische basis kunnen vormen, m.i. moet het mogelijk zijn, uitgaande van de huidige kadastrale situatie via de oude kadastrale leggers en kaarten van omstreeks 1830 terug te werken in de oude verpondingsregisters om daarna de situaties van de 17e eeuw in tekening te brengen.

In de navolgende publikaties willen wij ons, voorlopig beperken tot de huizen voorkomende op de monumentenlijst van Oirschot. Het zijn enkel korte historische overzichten met vermelding van de namen der eigenaars of bewoners (pachters), de namen der huizen, de grootte van het perceel, de belastingaanslag en de tijden van overdracht door koop of erfenis met opgave van

boekdeel en folio. In elke aflevering zal de suksessie van drie oude panden door twee of drie eeuwen heen worden behandeld.

Het is uitermate verheugend, dat de belangstelling en zorg van de huidige eigenaars voor deze monumenten aanzienlijk zijn gaan groeien en daarmee in het algemeen een brede interesse voor de historie en het "heem". Wij willen alle eigenaars, bewoners en gebruikers van monumenten, oude pleinen en straatjes aansporen, de goede historische overblijfselen van respectabele makelij met eerbied te bewaren en voor ons nageslacht te conserveren, indien dit met een goede 20ste-eeuwse planologie te konformereren is.

1. Huize Groenberg (eerder "Hooghuis")
Molenstraat 27

De lijst van onroerende monumenten in de gemeente Oirschot geeft van dit pand de navolgende omschrijving: "Huis Groenberg 1613 gebouwd door de schout van Kempenland, later een tijd lang kanunnikenhuis. In XIX burgemeesterswoning, later hotel, thans woonhuis. Dubbel rechthoekig huis van twee verdiepingen met hoge zadeldaken tuasen, eenvoudige trapgevelparen aan de korte zijden. Jaarankers 1613 in de gewitte voorgevel. Dakruitertje. Ingangspartij uit p.m. 1825 met bovenlicht waarin motief van witte roeden met ovale krans in Empire-trant. Ramen met kleine roedenverdeling."

De oude verpondingsregisters (belastingkohieren) vermelden van 1648 tot 1810 de volgende eigenaars resp. bewoners:

A.	JONKER JOHAN DE JEGER "De Hooge Huijzinge met den hoff ende aenstede" groot: 6 lopen, 31 roeden, aanslag: 6 gulden, 7 stuiver, 8 penningen, vertondingsboek: Kerkhof nr. 1, folio 45v.	omstreeks 1650
B.	DE ERFGENAMEN VAN BARON VAN MOMBEEQ "De Hooge Huijzinge met den hoff ende aenstede" groot: 6 lopen, 31 roeden, aanslag: 6 gulden, 7 stuiver, .8 penningen, "De Neerhuijzinge" groot: 2 lopen, 32 roeden, aanslag: 2 gulden, 12 penningen, verpondingsboek: Kerkhof nr. 2, folio 33r.	omstreeks 1700
C.	MEVROUW MARIA ANSELMINA DE DRAECK, BARONESSE VAN MOMBEEQ, "De Hooge-Huijzinge" en "De Neerhuijzinge" grootte en aanslag: zie B, verpondingsboek: zie B.	1732
D.	ANTHONIJ EN JOHAN VAN HANSWIJCK (door koop) "De Hooge Huijzinge" en "De Neerhuijzinge" grootte, aanslagen verpondingsboek: zie B.	1753

- E. a) JOHANNA MARIA CATHARINA HIJSSELA WEDUWE VAN JOHAN VAN HANSWIJK, (eerste helft)
b) ANTHONIJ VAN HANSWIJK, (tweede helft) 1766
"De Hooge Huijzinge" en "De Neerhuijzinge" grootte en aanslag: zie B verpondingsboek: Kerkhof nr. 3, folio 50r
- F. GERRIT, ADAM EN JAN VAN HERSSEI (door koop) 1774
"De Hooge Huijzinge" en "De Neerhuijzinge" grootte en aanslag: zie B verpondingsboek: Kerkhof nr. 4, folio 34r.
- G. JAN JOORDENS VAN HERSSEL (door erfenis en koop 1782
"De Hooge Huijzinge" en "De Neerhuijzinge" grootte en aanslag: zie B verpondingsboek: Kerkhof nr. 4, folio 34r.
- H. DE ERFGENAMEN VAN JAN JOORDENS VAN EERSSEL 1798
a) JENNEKEN VAN HERSSEL, WEDUWE VAN JAN PETERS VAN ROIJ,
b) ADRIAANTJE VAN ROIJ, c) JOHANNA VAN ROIJ, d) PETERNEL VAN ROIJ, e) ARNOLDUS HUIJSKENS, IN HUWELIJK HEBBENDE ELISABETH NEGGERS,
"Huijs, Hoff en Aenstede"
groot: 9 lopen, 13 roeden,
aanslag: 8 gulden, 8 stuiver, 4 penningen, verpondingsboek: Kerkhof nr 0 5, folio 342.
- I. DEZELFDE ERFGENAMEN VAN JAN JOORDENS VAN HERSSEL (zie H) 1810
"Huijs, Hoff en Aenstede"
grootte en aanslag: zie H
verpondingsboek: Kerkhof nr. 6, folio 30r.

Aan de hand van de kadastrale leggers kunnen wij thans de rij der eigenaars en bewoners van Huize Groenberg van 1830 tot 1971 vervolgen:

- J. WILHELMUS GULJE (doctor medicinae) omstreeks 1830
"Huis, erf en tuin" F 796, kad. legger art. 187/6
groot: 17 roeden 70 ca.
- K. FRANS ERNEST ALTIXANDER VAN HOVELL TOT WESTERFLIER omstreeks 1850
"Huis, erf en tuin", F 796, kad. l. art. 187/6 groot: 17 roeden, 70 ra.
- L. JOHANNES DE LAAT
"Huis, erf en tuin", F 794, kad.l. art. 810/1 groot: 17 roeden, 70 ca.
- M. MARIA CATHARINA DE LAAT
"Huis, erf en tuin", F 2426-2428, kad.l. art. 2210/34 groot: 7 r. 40 ca., 4 x. 50 ca. en 5 r. 80 ca.
- N. ARNOLDA DE LAAT, WEDUWE VAN DE GRIFFIER FRANCISCUS HUBERTUS GOOSSENS
"Huis, erf en tuin", F 2426-2428, kad.l. art. 2770/33 en 34 groot: 7 r. 40 ca., 4 r. 50 ca. en 5 r. 80 ca.

- O. HENRICUS ANTONIUS FRANCISCUS HOPPENBROUWERS (notaris)
"Huis, erf, en tuin", F 3326, kad.l. art.3852/91 groot: 10 a. 25 ca. en 1 a. 65 ca.
- P. CAREL HERMAN MARTT JOSEPH JAN VAN MISPEN TOT SEVENAER 1925
(burgemeester)
"Huis, erf en tuin", F 797, kad.l. art. 5231/10
groot: 13 a, en 40 ca.
- Q. CHARLES WILLEM ERNEST GHISLAIN JANSSENS (burgemeester)
"Huis, erf en tuin", .F 3690, kad.l. art. 5405/5 groot: 45 a. en 20 ca.
- R. CORNELIUS EGIDIUS VAN LEUVEN (stoelenfabrikant)
"Huis, erf en tuin", F 3690, kad.l. art. 5311/17 groot: 45 a, 20 ca.
- S. HENRICUS VAN OVERBEEK
"Huis, erf en tuin", F 3690 kad.l. art. groot: 8 a. 50 ca. en 12 a.
- T. DRS. P.B. MERTENS (apotheker)

2. De Pauw Koestraat 21

De reden gevende omschrijving van dit pand in de monumentenlijst van Oirschot luidt als volgt: "Dorpshuis met gepleisterde gevel, zadeldak tussen zijtopgevels met vlechtingen, ingangstravee met geprofileerde omlijsting. Een hardstenen stoeppeaal."

De 17e, 18e en 19e eeuwse verpondingsregisters van Oirschot memoreren in chronologische orde de navolgende eigenaars resp. bewoners:

- A. JAN WOUTERS VAN ELMPT 1667
"Huijs ende Hoff"
groot: 20 roeden, aanslag: 3 g. 16 st. 8 p.
verpondingsboek: Kerkhof nr. 1, folio 56
- B. MARIA GOOSSENS, WEDUWE VAN HENDRIK VAN ELMPT 1682
"Huijs ende Hoff"
grootte en aanslag: zie A
verpondingsboek: Kerkhof nr. 1, folio 70 Lil nr. 2, folio 50
- C. DE KINDEREN VAN HENDRIK VAN ELMPT 1732
"Huijs ende Hoff"
grootte en aanslag: zie A
verpondingsboek: Kerkhof nr. 2, folio 50
- D. REIJNIER, JAN, HENRICA, BARBARA EN HELENA MARIA, 1753
KINDEREN VAN HENDRICK BOXMEER
"Huijs ende Hoff"
grootte en aanslag: zie A
verpondingsboek: Kerkhof nr. 2, folio 50

E.	GODEFRIDUS LEMMENS (bij deling) "Huijs ende Hoff" Grootte en aanslag: zie .A verpondingsboek: Kerkhof. nr. 3, folio 67v	1765
F.	ALBERTUS PASSIER (bij overlijden van G. Leenmens) "Huijs ende Hoff" grootte en aanslag: Zie A . verpondingsboek: Kerkhof nr. 4, folio 45v	1783
G.	GERRIT KAMPEN "Huijs ende Hoff" grootte en aanslag: zie A . verpondingsboek: Kerkhof nr. 4, folio 45v	1786
H.	Mr. GERRIT DE JONG (door koop) "Huijs ende Hoff" grootte en aanslag: zie A verpondingsboek: Kerkhof nr. 5, folio 44v	1790
I.	Mr. PIETER SNOEK (door koop) "Huijs ende Hoff" grootte en aanslag: zie A verpondingsboek: Kerkhof nr. 5, folio 44v	1791
J.	FRANS DECKERS "Huijs ende Hoff" grootte en aanslag: zie .A verpondingsboek: Kerkhof nr. 5, folio 44v	1794
K.	MECHELINA DECKERS (dochter van Frans Deckers) "Huijs ende Hoff" grootte en aanslag: zie A verpondingsboek: Kerkhof nr. 6, folio 42r	1806
De hierna volgende eigenaars en bewoners werden gevonden in een notariële akte en in de kadastrale leggers van Oirschot:		
L.	WILHELMUS VAN BAAR (fabrikant te Helmond) (door koop) "Huis, erf en tuin" zie akte van 5-4.1815 groot: 3 a. 93 ca. , F 635, kad.l. art. 16/14	1815
M.	ANTHONIUS JOHANNES HUBERTUS VAN BAAR (kantonrechter) grootte: zie L , F 635 , kad.l. art. 1886/154	1872
N.	JOSEPH NICOLAAS HUBERTUS VAN BAAR (burgemeester) grootte: zie L 9 F 635 ; kad.l. art. 1886/154	1890
O.	ANNA MARIA LOUISA HUBERTINA VAN BAAR, WEDUWE VAN EVERARDUB HENDRIKUS ANTHONIUS FRITSEN grootte: zie L, F 635 kad. 1. art. 3501/2	1904
P.	VERENIGING VAN VROUWEN TEN DOEL HEBBENDE ET GEVEN VAN ONDERWIJS AAN KINDEREN VAN VERMOGENDE EN ONVERMOGENDE OUDERS. grootte: zie L 9 F 635 kad.l. art. 3050/118 herbouw overgebracht naar art. 3050/127 (in 1906), F 3290 en van art. 3050/128 naar 3050/178 F 3488, 6a. 71 ca.	1905

3. Den Bonten Osch Markt 15

De omschrijving van dit pand in de lijst van monumenten der gemeente Oirschot luidt als volgt: "Huis IN DEN BONTEN OSCH, met in- en uitgezwenkte topgevel, XVIII A. Boven in een ovale nis resten van een schildering met bonte os. Gerestaureerd 1959.

Aan de hand van de reeds eerder genoemde verpondingsregisters (1648-1810) kunnen wij ook hier de chronologische opeenvolging van eigenaars rekonstrueren:

A.	NICOLAAS JACOB VERSTEIJNEN "Huijs ende Hoff" groot: 26 roeden, aanslag: 2 g. 14 st. 8 p. verpondingsboek: Kerkhof nr. 1, folio 72v	1648-1674
B.	LEENDERT CLAASSEN VERSTEIJNEN groot: 18 roeden, aanslag: .2 g.. 11 st. 8 p. verpondingsboek: Kerkhof nr. 2, folio 62r	1674-1716
C.	JACOBUS SCHIPPERS groot: 18 roeden, aanslag: 2 g. 11 st. 8 p. verpondingsboek: Kerkhof nr. 2, folio 126v	1716-1755
D.	CHRISTIAEN, JAN EN LUCIA. SCHIPPERS KINDEREN VAN JACOBUS SCHIPPERS grootte en aanslag: zie C verpondingsboek: Kerkhof nr. 37 folio 81r	1755-1759
E.	PIETER SANGERS, MAN VAN LUCIA SCHIPPERS "Huijs ende Hoff" nu genoemd "DEN BONTEN OSCH" grootte en aanslag: zie C verpondingsboek: Kerkhof 3, folio 80v	1759-1775
F.	REIJNIER EN JAN VAN BOXMEER (door koop) grootte en aanslag: zie C verpondingsboek: Kerkhof nr. 37 folio 54r	1775-1776
G.	JAN HENDRICX VAN BOXMEER grootte en aanslag: zie c verpondingsboek: Kerkhof nr. 4, folio 54r	1776-1777
H.	JOSEPH JANS ESSENS (door koop) grootte en aanslag: zie c verpondingsboek: Kerkhof nr. V, folio 56 en VI folio 56	1777-1810

De kadastrale leggers van 1830 tot heden vermelden de navolgende eigenaren:

I.	WILHELMUS PETER VAN GERWEN Huis en erf, F 610, art. 176 : groot 2 a. el ca. Tuin, F 609, art. 176 : groot 7 a. 60 ca.
J.	JACOBUS VAN DEN OETELAAR (pellenwever) Huis, erf en tuin, grpote zie I , F 609 en 610, art. 1510/1 en 2

K.	WILLEM HENDIK SCHELLEN (landbouwer te Zeelst) Huis, erf en tuin; grootte zie I F 609 en 610, art. 1510/1 en 2	1888 (door koop)
L.	ANTHONIS CORNELIS OBBENS (herbergier) Huis, erf en tuin; grootte zie I F 609 en 610, art. 3403/1 en 2	1899 (door koop)
M.	CORNELIS SIMON JOHANNES WAGEMANS (koperslager) Huis, erf en tuin; groot 10 a. 41 ca. F 609 en 610, art. 3416/1 en 2, later F 3033	
N.	JOHANNA VAN DEN BERK, WEDUWE VAN C.S.J.M. WAGEMANS Huis, erf en tuin: grootte zie M F 3033, art. 3416/1 en 2	1921
O.	GABRIEL PETRUS WAGEMANS, PETRUS SIMON WAGEMANS EN WILHELMINA ELISABETH WAGEMANS Huis, erf en tuin: grootte zie M F 3033, art. 5705	1950
P.	KROON'S BIERBROUWERIJ "DE KROON", OIRSCHOT	1970